

Briuselis, 2020 12 15
COM(2020) 730 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**2020 m. ES pilietybės ataskaita
Galių piliečiams suteikimas ir jų teisių apsauga**

1. Įvadas

Vienas iš svarbiausių Europos projekto laimėjimų, be taikos, yra pasaulyje išskirtinė ES pilietybė. ES pilietybės teisės, įskaitant laisvą judėjimą, politines ir demokratines teises ir ES piliečių teisę naudotis kitų valstybių narių konsuline apsauga, kai jų valstybei užsienyje neatstovaujama, padarė Europai perversminį poveikį. Dabar savo teise gyventi kitoje ES valstybėje naudojasi daugiau nei 13,3 mln. europiečių¹.

Komisija ataskaitas dėl ES pilietybės nuostatų taikymo teikia kas trejus metus² ir siūlo naujus prioritetus kitiems trejiems metams. Po paskutinės 2017 m. ES pilietybės ataskaitos susidurta su reikšmingais iššūkiais naudojantis ES pilietybės teisėmis, be kita ko, dėl COVID-19 pandemijos, bet buvo ir daug teigiamų pokyčių. Pavyzdžiui, dabar 9 iš 10 Europos piliečių žino terminą „Europos Sąjungos pilietis“ – tai didžiausias užregistruotas skaičius³. Be to, aktyvumas paskutiniuose Europos Parlamento rinkimuose buvo didžiausias per du dešimtmečius⁴, daugiausia dėl jaunų ir pirmą kartą balsavusių rinkėjų dalyvavimo. Toliau mažėja lyčių nelygybė balsuojant ir formuojant Europos Parlamento sudėtį. Parama laisvam judėjimui yra didžiausia per 12 metų⁵.

Po paskutinės pilietybės ataskaitos Europoje atsirado galingų socialinių judėjimų tokiomis klausimais kaip klimato kaita, ekonomika ir apmokestinimas, rasizmas ir lygybė. Su šiais judėjimais neretai siejami protestai gatvėse buvo derinami su aktyvia veikla internetu, sėkmingai išeinant už geografinių ir kalbinių ribų ir sukuriant visos Europos ir net pasaulio masto sinergiją. Jeigu kada nors ir buvo nerimo, kad Europos piliečiai nebenori dalyvauti politiniame gyvenime, pastaraisiais metais paaiškėjo, kad formuojant visuomenę, kurioje jie gyvena, jie labiau nei bet kada iki šiol nori, kad jų balsai būtų girdimi.

Pastaruoju metu kilo daug sudėtingų iššūkių. Prasidėjus COVID-19 krizei tapo akivaizdu, kiek daug europiečių naudojami judėjimo laisve ir ekonomiškai ir asmeniškai nuo jos priklauso. Per pirmąjį 2020 m. pusmetį tūkstančiai europiečių buvo įstrigę užsienyje dėl kelionių apribojimų, nustatytų po COVID-19 protrūkio, ir ES bei jos valstybės narės dėjo rekordiškai daug koordinuotų pastangų, kad saugiai sugrąžintų namo daugiau nei 600 000 piliečių. Nors Europa išsprendė užsienyje esančių piliečių gelbėjimo problemą, kilo klausimų, ar ES išteklių sutelkimą trečiosiose valstybėse reikėtų supaprastinti ir ar pagalbą piliečiams reikėtų padaryti lankstesnę. Per pandemijos laikotarpį, taip pat vykstant Europos Parlamento rinkimams ir vėliau europiečiai buvo internetinės dezinformacijos taikinys, kilo pavojus pagrindiniam jų demokratinio dalyvavimo viešajame gyvenime reikalavimui ir galimybei pagrįstai pasirinkti.

¹ Eurostato duomenų bazė: migr_pop1ctz.

² 2017 m. ataskaitą žr. https://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=51132.

³ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 485, žr.:

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2260>.

⁴ 2019 m. Europos Parlamento rinkimų ataskaita (COM(2020) 252 final).

⁵ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 485.

Dėl naujų technologijų poveikio ir ekstremaliosios sveikatos situacijos daugelis kasdienių praktinių administracinių ir teisinių prievolių ir toliau daro poveikį ES piliečių gyvenimui – nuo sudėtingų registravimosi balsuoti procedūrų, taikomų judiems ES piliečiams, iki nepakankamai suskaitmenintų galimybių atlikti administracines procedūras ir pasienio darbuotojams galiojančios apmokestinimo tvarkos. Referendumas dėl „Brexit’o“, po kurio Jungtinė Karalystė išstojo iš ES, taip pat padarė poveikį beveik 3,7 mln. ES piliečių⁶, apsigyvenusių Jungtinėje Karalystėje, ir milijonams Jungtinės Karalystės piliečių, netekusių savo ES piliečių statuso.

Pilietybės ataskaita yra glaudžiai susijusi su Komisijos nustatytais šešiais plataus užmojo Europos tikslais⁷, visų pirma kalbant apie naują postūmį Europos demokratijai ir piliečių suartinimą su ES. Ją reikėtų vertinti kartu su kitomis iniciatyvomis, kurias ji taip pat papildo, kaip antai nauja Pagrindinių teisių chartijos taikymo stiprinimo strategija⁸ ir, visų pirma, Europos demokratijos veiksmų planu⁹. Šioje ataskaitoje nustatyti veiksmai ir prioritetai tiesiogiai susiję su galių piliečiams suteikimu, taip papildant Europos demokratijos veiksmų planą, kuriame sprendžiami esminiai mūsų demokratijos klausimai ir aprėpiamos politikos sritys, darančios didelį poveikį visuomenei¹⁰.

Siūlomi prioritetai grindžiami konsultacijomis konkrečiais klausimais¹¹, įskaitant viešą konsultaciją dėl ES pilietybės teisių ir greitąją „Eurobarometro“ apklausą dėl ES pilietybės ir demokratijos¹², taip pat moksliniais tyrimais, įskaitant ES pilietybės teisių akademinio tinklo darbą. Apibrėždama savo prioritetus Komisija taip pat tiesiogiai rėmėsi daugeliu iš piliečių gautų laiškų, kuriuose piliečiai reguliariai paaiškina problemas ir klausimus, kurių jiems kyla kasdieniame gyvenime naudojantis savo teisėmis.

⁶ Eurostato duomenų bazė: migr_pop1ctz.

⁷ Jie paminėti 2019–2024 m. kadencijos Europos Komisijos politinėse gairėse: Europos žaliasis kursas, žmonėms tarnaujanti ekonomika, prie skaitmeninio amžiaus prisitaikiusi Europa, europinės gyvensenos apsauga, pasaulyje stipresnė Europa ir naujas postūmis Europos demokratijai.

⁸ COM(2020) 711.

⁹ COM(2020) 790.

¹⁰ Be to, Pilietybės ataskaitos taikymo sritis yra susijusi ne tik su demokratinėmis ES piliečių teisėmis, o apima ir kitas ES pilietybės teises, įtvirtintas Sutartyje ir Pagrindinių teisių chartijoje. Yra akivaizdžių ryšių su neseniai priimta Naująja vartotojų darbotvarke, kuria siekiama patenkinti tiesioginius vartotojų poreikius, susijusius su COVID-19 pandemija, ir kurioje pristatoma kitų penkerių metų ES vartotojų politikos vizija. Darbotvarkėje laikomasi visa apimančio požiūrio į vartotojų politiką, kuria siekiama apsaugoti ES piliečius kaip vartotojus ir suteikti jiems galių apsaugant jų teises mūsų visuomenėje vykstant žaliajai ir skaitmeninei pertvarkai.

¹¹ Be kita ko, su valstybių narių ekspertais Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinkle ir ekspertų grupė laisvo judėjimo klausimais 2020 m. rugsėjo mėn. 2020 m. rugsėjo mėn. buvo surengtas specialus konsultacinis posėdis su Teisių, lygybės ir pilietiškumo programos ir programos „Europa piliečiams“ naudos gavėjais.

¹² Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 485 „ES pilietybė ir demokratija“, atlikta 27 ES valstybėse narėse 2020 m. vasario 27 d. – kovo 6 d.

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2260>.

2020 m. pilietybės ataskaitą sudaro du atskiri dokumentai: ši ataskaita ir ataskaita pagal SESV 25 straipsnį¹³, kurioje pristatoma Teisingumo Teismo jurisprudencija pilietybės teisių srityje.

Ataskaitoje įvertinama nuo 2017 m. ataskaitos padaryta pažanga ES pilietybės srityje ir siūlomi nauji prioritetai ir veiksmai siekiant ES piliečiams suteikti tikros naudos ir užtikrinti, kad jie naudotųsi savo pilietybės teisėmis praktiškai, ypač tarpvalstybiniu lygmeniu. Joje nustatomi keli konkretūs veiksmai ir prioritetai, susiję su keturiomis pagrindinėmis temomis:

- demokratinio dalyvavimo stiprinimu, galių piliečiams suteikimu ir piliečių įtraukimo į ES reikalus skatinimu;
- palankesnių sąlygų laisvam judėjimui sudarymu ir kasdienio gyvenimo supaprastinimu;
- ES pilietybės apsauga ir propagavimu;
- ES piliečių apsauga Europoje ir užsienyje, taip pat krizės laikotarpiu ir (arba) ekstremaliojoje situacijoje.

2. Demokratinio dalyvavimo stiprinimas, galių piliečiams suteikimas ir piliečių įtraukimo į ES reikalus skatinimas

2.1. Veiksmingas naudojimasis balsavimo teisėmis

Balsavimas ir dalyvavimas rinkimuose yra demokratinės visuomenės pagrindas. Per 2019 m. Europos Parlamento rinkimus sulaukta didžiausio per pastaruosius du dešimtmečius aktyvumo. Didesnį **aktyvumą** lėmė jauni ir pirmą kartą balsavę rinkėjai. Aktyviau balsavo ir moterys, o lyčių skirtumas balsuojant sumažėjo nuo 4 proc. 2014 m. iki 3 proc. 2019 m. Į Parlamentą išrinktų moterų dalis padidėjo nuo 37 proc. iki 39,4 proc. Duomenys apie kitų nepakankamai atstovaujamų grupių dalyvavimą rinkimuose tebėra riboti, nes juos renka vos kelios valstybės narės¹⁴.

Tačiau **nepakankamai atstovaujamų kategorijų rinkėjams** kyla papildomų sunkumų. Rasinės ar etninės mažumos kilmės asmenims gali būti sunkiau nei kitiems gyventojams patekti į kandidatų sąrašus, užsiregistruoti rinkimams ar atlikti kitas rinkimų procedūras.

¹³ COM(2020) 731.

¹⁴ Duomenys apie dalyvavimą nacionaliniuose rinkimuose suponuoja, kad kai kuriems piliečiams gali kilti papildomų sunkumų balsuoti. Kalbant apie asmenis, gyvenančius savo pilietybės valstybėje, visoje ES beveik 60 proc. asmenų, gimusių duomenis teikiančioje valstybėje imigrantų šeimoje, praneša, kad per paskutinius nacionalinius parlamento rinkimus balsavo savo gyvenamosios vietos valstybėje. Tai beveik 10 procentinių punktų mažiau nei asmenų, kurių tėvai yra gimę duomenis teikiančioje valstybėje, ir 5 procentiniais punktais mažiau, palyginti su asmenų, atvykusių vaikystėje ir įgijusių duomenis teikiančios valstybės pilietybę, aktyvumu. Tačiau tai 10 procentinių punktų daugiau nei duomenis teikiančios valstybės pilietybę turinčių asmenų, kurie atvyko būdami vyresni nei 15 metų, atveju. Išsamesnė informacija pateikiama EBPO ES (2018 m.), *Settling in 2018: Indicators of Immigrant Integration* („Apsigyvenimas 2018 m. Imigrantų integracijos rodikliai“).

Pavyzdžiui, vykstant rinkimų procesams neretai eksploatuojamas daugelio romų socialinis ir ekonominis pažeidžiamumas¹⁵ perkant jų balsus ir jais manipuliuojant, darant tiesioginį spaudimą ar grasinant. Sėkmingas romų įtraukimas priklauso nuo to, ar jie tinkamai naudojami savo teise balsuoti ir dalyvauti rinkimuose. Taigi valstybės narės turėtų dėti daugiau pastangų, kad didintų informuotumo apie rinkimus lygį bei romų ir kitų palankių sąlygų neturinčių grupių dalyvavimą, užtikrindamos, kad jie galėtų laisvai rinktis susipažinę su visa informacija ir kad būtų skatinamas jų politinis atstovavimas¹⁶.

Rinkimuose ir toliau nepakankamai atstovaujami **neįgalieji**, kalbant ir apie jų teisę balsuoti, ir apie teisę būti išrinktiems. Jie susiduria su įvairiomis kliūtimis, kaip antai ribotu patalpų ir balsavimo priemonėmis arba nepakankamai prieinama informacija apie kandidatus ir debatus. Apskaičiuota, kad maždaug 800 000 ES piliečių iš 16 valstybių narių galbūt neturėjo galimybės dalyvauti 2019 m. Europos Parlamento rinkimuose¹⁷, nes pagal jų nacionalines taisykles ir organizacinę tvarką nėra pakankamai atsižvelgiama į jų ypatingus poreikius. Komisija kartu su valstybėmis narėmis ir Europos Parlamentu sieks garantuoti neįgaliųjų politines teises, kad jos būtų lygios su kitais¹⁸, ir visų pirma užtikrinti, kad per kitus Europos Parlamento rinkimus šia teise būtų naudojasi.

Daugelis valstybių narių ėmėsi konkrečių priemonių **moterų dalyvavimui** ES rinkimuose padidinti¹⁹. Viešųjų lėšų politinėms partijoms skyrimas susietas su moterų dalyvavimo politikoje skatinimu²⁰, nustatytos kandidatų sąrašų kvotų sistemos²¹ ir bendra politinių partijų prievolė turėti lyčių pusiausvyrą grindžiamus kandidatų sąrašus²². Tačiau reikia išspręsti dar daug problemų. Neapykantos kurstymas internete ir kibernetinis smurtas prieš moteris politikoje sukuria vis daugiau kliūčių moterų dalyvavimui politikoje, pavyzdžiui, atgrasant moteris kandidates nuo dalyvavimo rinkimuose²³.

¹⁵ Žr. projektą „Roma Civil Monitor“. Apibendrinamoji ataskaita dėl nacionalinių romų integracijos strategijų įgyvendinimo Bulgarijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje (2018 m. kovo mėn.), p. 12–13 ir p. 28; projektas „Roma Civil Monitor“, Pilietinės visuomenės ataskaitų dėl nacionalinių romų integracijos strategijų įgyvendinimo Europos Sąjungoje santrauka (2020 m. kovo mėn.), p. 23.

¹⁶ 2020 m. spalio 7 d. priimta naujoji romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginė programa: https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en.

¹⁷ 2019 m. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pranešimas „Tikrosios neįgaliųjų teisės balsuoti EP rinkimuose“.

¹⁸ ES ir visos valstybės narės yra JT neįgaliųjų teisių konvencijos (UNCRPD) šalys. Taigi, remiantis 29 straipsniu „Dalyvavimas politiniame ir visuomenės gyvenime“, Konvencijos šalys užtikrina neįgaliesiems politines teises ir galimybę jomis naudotis taip pat, kaip ir kitiems asmenims.

¹⁹ Duomenys apie moterų atstovavimą įvairiais politinių sprendimų priėmimo lygmenimis valstybėse narėse skelbiami Europos lyčių lygybės instituto (EIGE) lyčių statistikos duomenų bazėje, https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/browse/wmidm/wmidm_pol.

²⁰ Airija.

²¹ Pavyzdžiai: BE, ES, SI, FR, PT, SI.

²² Rumunija.

²³ Tarpparlamentinė sąjunga, Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja, 2018 m. „Seksizmas, priekabiavimas ir smurtas prieš moteris Europos parlamentuose“, <http://www.assembly.coe.int/LifeRay/EGA/WomenFFViolence/2018/20181016-WomenParliamentIssues-EN.pdf>.

Ruošdamasi kitiems Europos Parlamento rinkimams Komisija organizuos **aukšto lygio renginį**, kuriame dalyvaus įvairios valdžios institucijos ir bus siekiama spręsti su rinkimų procesais susijusias problemas ir sudaryti galimybes piliečiams dalyvauti demokratiname procese kaip rinkėjams ir kandidatams.

Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinkle Komisija padeda ir toliau padės ES valstybėms keistis geriausia patirtimi, naudinga sudarant galimybę įvairioms piliečių grupėms dalyvauti rinkimuose²⁴. Ji taip pat toliau padės tinkle skatinti geriausią patirtį laikantis aukščiausių Europos standartų dėl laisvų ir sąžiningų rinkimų, įskaitant Europos Tarybos Venecijos komisijos rekomenduojamus standartus²⁵.

2021 m. Komisija organizuos Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinklui skirtus praktinius seminarus dėl: i) Europos Parlamento rinkimų prieinamumo didinimo, ii) patirties, susijusios su nuotoliniu balsavimu ir konkrečiai elektroniniu balsavimu (e. balsavimu) ar internetinėmis priemonėmis, kurios gali būti naudingos sudarant palankesnes sąlygas demokratiniam dalyvavimui elektroninėmis priemonėmis, kartu išsprendžiant saugumo ir konfidencialumo klausimus²⁶, ir iii) rodiklių, pavyzdžiui, dėl konkrečių grupių demokratinio dalyvavimo, rengimo. Toliau propaguojant **europinį aspektą Europos Parlamento rinkimuose** sustiprinamas ryšys tarp atskirų asmenų ir Europos institucijų ir atitinkamai Europos lygmens sprendimų priėmimo demokratinis legitimumas. Kartu skatinama politinė atsakomybė. Kad politikai būtų atskaitingi, žmonės turi matyti aiškų ryšį tarp kandidatų nacionalinių kampanijų ir programų, Europos politikos ir politinių partijų, kurioms jie priklauso. 2019 m. rinkimų kampanijoje naudojamoje medžiagoje buvo daug informacijos apie Europą ir europinius klausimus, kaip antai vertybes, ekonomiką, socialines nuostatas ir aplinką²⁷. Kelios politinės partijos teikė rinkėjams informaciją apie europinius ryšius ir kai kurios partijos ėmėsi veiksmų, kad per savo kampanijos medžiagą ir interneto svetaines padidintų informuotumą apie europinį rinkimų aspektą. Dvi politinės partijos tiesiogiai vyko į kelias valstybes nares ir vykdė kampaniją pagal Europos masto programą²⁸. Vienas Europos Parlamento narys buvo išrinktas iš tokios partijos Vokietijoje²⁹. Per 2020 m.

²⁴ Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinklas buvo įsteigtas 2019 m. sausio mėn. siekiant padėti valstybėms narėms dalytis žiniomis ir geriausia patirtimi, be kita ko, susijusia su grėsmėmis, spragomis ir vykdymo užtikrinimu. Žr. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/electoral-rights/european-cooperation-network-elections_en.

²⁵ Daugiau informacijos pateikiama adresu https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Elections_and_Referendums&lang=EN.

²⁶ Dėl šios ataskaitos surengus viešas konsultacijas paaiškėjo, kad dauguma remia balsavimą paštu, bet nemažai respondentų mano, kad su balsavimu internetu susijusi rizika vis dėlto yra didesnė nei pranašumai.

²⁷ Europos rinkimų stebėjimo centras, įvertinęs daugiau kaip 11 000 vienetų rinkimų medžiagos, įskaitant plakatus, televizijos reklamas, socialinės žiniasklaidos įrašus ir spausdintus pranešimus, kuriuos parengė 418 politinių partijų ar kandidatų, taip pat 193 oficialias „Facebook“ paskyras, nustatė klausimus, kurie rinkimų kampanijose kelti dažniausiai. Tai, visų pirma, „Europa“ (15 proc. visų temų), taip pat „vertybės“, „ekonomika“, „socialinės nuostatos“ ir „aplinka“. Žr. B. Johansson ir E. Novelli, *2019 European elections campaign – Images, topics, media in the 28 Member States* („2019 m. Europos Parlamento rinkimų kampanija. Vaizdai, temos ir žiniasklaida 28 valstybėse narėse“), 2019 m. liepos 9 d., <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e6767a95-a386-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en>.

²⁸ 2019 m. Europos Parlamento rinkimų ataskaita (COM(2020) 252 final).

²⁹ „Volt Deutschland“. „DiEM25“ Europos Parlamento rinkimuose pasirodė nesėkmingai, bet ji taip pat turėjo kandidatų nacionaliniuose rinkimuose Danijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje,

„Eurobarometro“³⁰ apklausą iškėlus klausimą šia tema daugiau nei 4 iš 10 respondentų (43 proc.) teigė manantys, kad, jeigu kandidatų sąrašuose būtų kitų ES valstybių piliečių, jie būtų labiau linkę balsuoti per kitus Europos Parlamento rinkimus.

Vis daugiau teisę balsuoti ir kandidatuoti Europos Parlamento rinkimuose turinčių piliečių yra **judūs ES piliečiai**, t. y. piliečiai, persikėlę gyventi, dirbti ar studijuoti į kitą valstybę narę³¹. Apskaičiuota, kad 2019 m. iš daugiau nei 17 mln. judžių ES piliečių³² teisę balsuoti 2019 m. Europos Parlamento rinkimuose turėjo beveik 15 mln. (daugiau nei 3 proc. visų balsavimo teisę turinčių ES piliečių). Tačiau palyginti nedaug jų³³ savo teisėmis pasinaudojo.

Beveik du trečdaliai respondentų (65 proc.), dalyvavusių paskutinėje „Eurobarometro“³⁴ apklausoje, manė, kad turėdami galimybę kreiptis į **pagalbos tarnybą**, kuri teiktų piliečiams informaciją apie Europos Parlamento rinkimus ir balsavimo procedūras, jie būtų labiau linkę balsuoti per kitus Europos Parlamento rinkimus. Daugiau nei 60 proc. asmenų, dalyvavusių viešose konsultacijose rengiant šią ataskaitą, manė, kad nėra daroma pakankamai siekiant informuoti piliečius apie jų ES pilietybės teises, o dažniausiai minima kliūtis buvo informacijos stoka nacionaliniu lygmeniu (22 proc.). Glaudžiai bendradarbiaudama su Parlamentu Komisija įvertins galimybę sukurti specialią pasidalijamąją priemonę, skirtą padėti ES piliečiams naudotis savo rinkimų teisėmis ir naudoti kaip papildomą būdą jiems pranešti apie kliūtis ir incidentus, darančius poveikį jų dalyvavimui politiniame gyvenime. Galimybė ja naudotis turėtų būti sudaryta ir ES piliečiams (įskaitant judžius ES piliečius), ir atitinkamoms valdžios institucijoms iki 2023 m. rudens.

Judūs ES piliečiai taip pat turi teisę balsuoti ir būti kandidatais **vietos savivaldos rinkimuose** ir **Europos Parlamento rinkimuose** savo gyvenamosios vietos valstybėje narėje. Vis dėlto jų aktyvumas neretai yra mažesnis nei tos valstybės piliečių. Tai iš dalies lemia sudėtingas registravimosi procesas³⁵ ir balsavimo galimybių stoka³⁶. Komisija ketina atnaujinti atitinkamas direktyvas³⁷, kad sudarytų daugiau galimybių judiems piliečiams naudotis savo rinkimų teisėmis. Tam reikėtų atnaujinti, patikslinti ir sugriežtinti taisykles siekiant užtikrinti, kad jomis būtų remiamas platus ir įtraukus judžių ES piliečių dalyvavimas. Tokių veiksmų

Austrijoje, Lenkijoje ir Portugalijoje, jos narių yra Danijos, Graikijos, Lenkijos ir Portugalijos teisėkūros institucijose.

³⁰ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 485.

³¹ Ekspertų grupėje rinkimų klausimais Komisija padėjo valstybėms narėms įgyvendinti konkrečias ES teisės aktų nuostatas, susijusias su judžių ES piliečių rinkimų teisėmis. Buvo aptarti taikomi formalumai, įskaitant atitinkamus registravimosi terminus, ir dalyvavimo rėmimo būdai.

³² Eurostato duomenų bazė: migr_pop1ctz.

³³ Iš duomenų, gautų iš valstybių narių, matyti, kad judžių ES piliečių registravimosi gyvenamosios vietos valstybėse lygis visoje ES išlieka nedidelis, nors valstybių narių skaičiai labai skiriasi (kaip ir svarbių duomenų prieinamumas): nuo 0,1 proc. Kroatijoje ir 0,2 proc. Latvijoje iki 17 proc. Ispanijoje ir 24 proc. Maltoje. Dėl išsamesnės informacijos žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą COM(2020) 252 *final*.

³⁴ Greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 485.

³⁵ Pavyzdžiui, valstybėse narėse gali skirtis terminai registruotis balsuoti Europos Parlamento rinkimuose, tad judiems ES piliečiams yra sunkiau užsiregistruoti laiku.

³⁶ Gali būti per vėlai siunčiami administraciniai raštai, gali būti sudėtingos balsavimo paštu procedūros.

³⁷ Tarybos direktyva 94/80/EB ir Direktyva 93/109/EB.

reikia imtis tokiose srityse kaip tikslinės informacijos teikimas judiems ES piliečiams³⁸, be kita ko, dėl terminų, rinkėjų registravimo aspektų ir patikimumo, informacijos mainai dėl judžių ES piliečių rinkėjų ir kandidatų registravimo vykstant Europos Parlamento rinkimams ir būtini pokyčiai dėl „Brexit’o“.

Keliose ES valstybėse narėse³⁹ piliečiai, nuolat gyvenantys kitose valstybėse, netenka teisės balsuoti nacionalinių parlamentų rinkimuose. Tokie **teisių netekę** piliečiai neretai neturi galimybės dalyvauti ir savo kilmės valstybės, ir gyvenamosios vietos valstybės politiniame gyvenime. Savo 2014 m. rekomendacijoje⁴⁰ Komisija paragino valstybes nares leisti savo piliečiams pateikti prašymą likti rinkėjų sąrašė ir taip išlaikyti savo teisę balsuoti. Ji ir toliau stebės situaciją ir ragina atitinkamas valstybes nares panaikinti tokias balsavimo teisių atėmimo taisykles.

ES piliečių teisės nereiškia, kad judūs ES piliečiai turi teisę balsuoti **nacionaliniuose rinkimuose** gyvenamosios vietos valstybėje narėje, nors jie yra aktyvūs visuomenės nariai ir jiems daro poveikį nacionalinė politika. Remiantis greitąja „Eurobarometro“ apklausa Nr. 485, daugiau nei 6 iš 10 europiečių (63 proc.) mano, jog būtų pagrįsta, kad ES piliečiai, gyvenantys ES valstybėje, kuri nėra jų kilmės valstybė, turėtų teisę balsuoti gyvenamosios vietos valstybės nacionaliniuose rinkimuose ir referendumuose. Viešos konsultacijos rengiant šią ataskaitą atskleidė panašų pritarimą dėl judžių ES piliečių teisės balsuoti nacionaliniuose rinkimuose savo gyvenamosios vietos valstybėje narėje⁴¹. 2020 m. kovo mėn. šia tema buvo užregistruota Europos piliečių iniciatyva⁴². Komisija toliau nagrinės šią temą su valstybėmis narėmis.

Geras būdas įtraukti piliečius į rinkimų procesą ir padidinti visuomenės pasitikėjimą laisvais ir sąžiningais rinkimais yra **rinkimų stebėjimas**. Rinkimus stebinti piliečiams gali būti stebimas ne tik balsavimas ir balsų skaičiavimas, bet ir rinkimų taisyklių taikymas internetu, o tai gali būti labai naudinga už rinkimų klausimus atsakingų nacionalinių valdžios institucijų darbe. Remdamasi sukaupta sėkminga patirtimi Komisija ketina finansuoti projektus, kuriais skatinamas nepriklausomas rinkimų stebėjimas, be kita ko, vykdomas piliečių, vadovaujantis gairėmis ar gerąja patirtimi, aptariama Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinkle.

³⁸ Ši informacija bus skelbiama portale „Jūsų Europa“ ir nacionaliniuose portaluose, susietuose su bendraisiais skaitmeniniais vartais, kaip reikalaujama pagal Reglamentą 2018/1724 (plg. I priedą, D.3).

³⁹ Kipras, Danija, Vokietija, Airija ir Malta.

⁴⁰ Komisijos rekomendacija 2014/53/ES.

⁴¹ Respondentų nuomone, rinkėjams turėtų būti leidžiama pasirinkti iš dviejų valstybių arba vienodai balsuoti ir kilmės valstybėje, ir gyvenamosios vietos valstybėje. Daugelis mano, kad gyvenimo šalyje trukmė yra tinkamas kriterijus spręsti, ar užsienio piliečiams suteikti teisę balsuoti nacionaliniuose rinkimuose.

⁴² 2020 m. kovo 4 d. Europos Komisija priėmė sprendimą dėl Europos piliečių iniciatyvos priimtumo ir ją užregistravo pavadinimu „Rinkėjai be sienų. ES piliečiams – visos politinės teisės“. Organizatoriai reikalauja „reformų, kurios išplėstų esamas ES piliečių teises balsuoti ir būti kandidatais Europos Parlamento ir vietos savivaldos rinkimuose gyvenamojoje šalyje, ir naujų teisių aktų, pagal kuriuos šios teisės galėtų ir balsuojant per regioninius ir nacionalinius rinkimus ir referendumus“.

1 veiksmas. 2021 m. Komisija atnaujins direktyvas dėl judžių ES piliečių balsavimo teisių vietos savivaldos ir Europos Parlamento rinkimuose, kad sudarytų palankesnes sąlygas teikti piliečiams informaciją ir keistis svarbia informacija tarp valstybių narių, be kita ko, siekiant išvengti dvigubo balsavimo.

2 veiksmas. Komisija įvertins galimybę sukurti specialią pasidalijamąją priemonę, skirtą padėti ES piliečiams naudotis savo rinkimų teisėmis. Komisija ir toliau dirbs su valstybėmis narėmis per Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinklą, kad sudarytų palankesnes sąlygas ir padidintų ES piliečių galimybę naudotis savo balsavimo teisėmis, be kita ko, remdama keitimąsi geriausia patirtimi ir tarpusavio pagalbą laisviems ir sąžiningiems rinkimams užtikrinti.

3 veiksmas. Komisija finansuos nepriklausomo rinkimų stebėjimo projektus, įskaitant projektus, kurių stebėseną vykdydys piliečiai.

2.2. Galimybės piliečiams dalyvauti demokratijos procese suteikimas

Piliečių dalyvavimo visuose demokratijos proceso etapuose skatinimas yra būtinas mūsų demokratijai Europoje. Atsiranda daug naujų iniciatyvų, kuriomis siekiama įtraukti piliečius į sprendimų priėmimo procesą⁴³. Pavyzdžiui, visoje ES didėja susidomėjimas **patariamąja demokratija**⁴⁴, reikia tai pripažinti ir skatinti. Demokratiniam legitimumui užtikrinti būtina didinti politikos formavimo ir sprendimų priėmimo skaidrumą ir įtraukti piliečius į diskusijas sudėtingais klausimais, su kuriais susiduria Europos institucijos. Tai svarbu ir piliečių pasitikėjimui ES institucijomis ir jų ryšiui su jomis.

Didelio masto visos Europos patariamąsios demokratijos renginys – artėjanti **Konferencija dėl Europos ateities** – sukurs naują viešą forumą atviroms, įtraukioms, skaidrioms ir struktūruotoms diskusijoms su piliečiais dėl įvairių pagrindinių prioritetų ir iššūkių. Nuo pat pradžių bus sukurta novatoriška **daugiakalbė skaitmeninė platforma**, kuri užtikrins, kad konferencija taptų prieinama visiems visos Sąjungos piliečiams. Piliečiams bus suteikta galimybė teikti idėjas ir pasiūlymus arba organizuoti vietos diskusijas. Dėl tikralaikio vertimo į visas ES kalbas skirtingų valstybių narių piliečiai galės sekti diskusijas ir tai bus galimybė surengti tikrai tarptautines diskusijas apie Europos ateitį. **Konferencijoje dėl Europos**

⁴³ Iniciatyvos, susijusios su piliečių asamblėjomis (kaip, pavyzdžiui, Valonijoje žmonėms dalyvaujant rengiant politikos rekomendacijas dėl melagingų naujienų atpažinimo). Piliečių asamblėjos yra patariamieji organai, daugelyje valstybių narių pasitelkiami tam, kad žmonės galėtų dalyvauti formuojant politiką. Derėtų paminėti Airijos pavyzdį: tokie organai paprastai naudojami rengiant balsavimo referendumuose galimybes.

⁴⁴ Neseniai paskelbtoje ataskaitoje EBPO aprašė įkvepiančių patariamąsios demokratijos iniciatyvų nuodugnumą ir paplitimą, taip pat ir ES, kur tūkstančiai atsitiktinai atrinktų piliečių dalyvavo labiau dalyvaujamojo demokratinio valdymo procesuose. (*Catching the Deliberative Wave* („Pagauti patariamąsios demokratijos bangą“), <https://www.oecd.org/gov/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions-339306da-en.htm>).

ateities būtų galima aptarti Europos Parlamento rinkimų pagrindinių kandidatų sistemos patobulinimą ir tarpvalstybinių sąrašų klausimo sprendimą.

Papildant kitus veiksmus, siūlomas pagal Europos demokratijos veiksmų planą, Pilietybės ataskaitoje taikomas į piliečius orientuotas požiūris ir sutelkiamas dėmesys į veiksmus ir iniciatyvas, kuriais piliečiams suteikiama galių ir apsaugomos jų teisės. Norint remti patariamąjį ir atstovaujamąjį demokratinį dalyvavimą reikėtų taikyti naujoviškus ir į naudotojus orientuotus metodus, tinkamus įvairioms amžiaus grupėms ir poreikiams. Politika, kuria Europos lygmeniu **didinamas informuotumas ir visuomenės dalyvavimas sprendimų priėmimo procese**, turėtų būti naudinga visiems piliečiams. Tai būtina norint užtikrinti, kad Europos piliečiai būtų tikri, jog jų balsas yra girdimas ir kad balsavimas turi poveikį. Piliečiai, kuriems suteikta galių, turėtų naudoti šias priemones, kanalus ir įgūdžius, kad jų balsai būtų išgirsti viešojoje srityje ir kad jie galėtų tiesiogiai dalyvauti formuojant viešąją politiką visais lygmenimis. Komisija ištirs naujoviškus būdus konsultuotis su piliečiais ir rinkti jų grįžtamąją informaciją apie naujus ES teisės aktus.

Komisija jau išbando dalyvaujamąjį ir patariamąjį procesus, pavyzdžiui, kuriant ir įgyvendinant sanglaudos politikos projektus⁴⁵ ir nustatant galimus prioritetus dėl penkių ES misijų, kurios sudarys neatsiejamą programos „Europos horizontas“ dalį (tai bus kita mokslinių tyrimų ir inovacijų bendroji programa, apimanti vėžio, prisitaikymo prie klimato kaitos, žalesnių ir išmanesnių miestų, sveiko dirvožemio ir sveikų vandenynų ir vandens aspektus)⁴⁶. Ji ir toliau finansuos **mokslinių tyrimų ir inovacijų projektus**, kuriais siekiama plėtoti patariamąją ir dalyvaujamąją demokratiją eksperimentinėmis priemonėmis ir tirti patiriamosios demokratijos procesų metodus, iššūkius ir poveikį įvairiais geografiniais lygmenimis ir įvairiose socialinėse grupėse⁴⁷. Komisija taip pat finansuos novatoriškus projektus, kuriais didinami pajėgumai ar siūloma praktinė pagalba įtraukiant Europos piliečius į perėjimo procesus įgyvendinant Europos žaliąjį kursą ir tai darant tiek patiriamosiomis, tiek dalyvaujamosiomis priemonėmis⁴⁸, taip pat ir kitose srityse⁴⁹.

⁴⁵https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2020/04/22-04-2020-deadlines-reminder-boost-citizen-engagement-in-the-implementation-of-cohesion-policy.

⁴⁶https://ec.europa.eu/info/horizon-europe-next-research-and-innovation-framework-programme/missions-horizon-europe_en. Komisija paskelbs galutinį sprendimą dėl pasirinktų misijų 2020 m. pabaigoje. Pradėjus įgyvendinti misijas Europos piliečiai ir toliau dalyvaus visuose jų įgyvendinimo etapuose.

⁴⁷ Visų pirma, pagal programą „Horizontas 2020“ bus skirta beveik 12 mln. EUR keturiems daugiašaliams konsorciams, kurie vykdys mokslinių tyrimų ir eksperimentinę veiklą šiose srityse: i) teritorinės sanglaudos demokratizavimas (eksperimentai su patariamuoju piliečių dalyvavimu ir dalyvaujamuoju biudžeto sudarymu vykdant Europos regionų ir miestų politiką), ii) miestai kaip politinių inovacijų arena stiprinant patariamąją ir dalyvaujamąją demokratiją, iii) įtraukus mokslas ir Europos demokratija ir iv) dalyvavimo erdvių kūrimas taikant daugiakalbį, dinamišką patariamąjį metodą. Paskesnėje programoje „Europos horizontas“ tikslas sukurti „atspausdintą, įtrauktą ir demokratiškesnę Europos visuomenę“ jau įtvirtintas kaip viena iš pagrindinių strateginių kryptių, tad pagal pirmąsias darbo programas bus ir toliau finansuojami šių sričių moksliniai tyrimai.

⁴⁸ Tai jau daroma, visų pirma, kviečiant dalyvauti įgyvendinant žaliąjį kursą, tam sutelkiama 1 mlrd. EUR mokslinių tyrimų ir inovacijų projektams, kuriais reaguojama į klimato krizę ir padedama apsaugoti unikalias Europos ekosistemas ir biologinę įvairovę. Be teminių sričių, susijusių su pagrindinėmis Europos žaliojo kurso darbo kryptimis, svarbiausioje veiklos srityje piliečiams bus suteikta galių sutelkiant finansavimą trijose pagrindinėse srityse: i) Europos pajėgumai užtikrinti, kad piliečiai patiriamosiomis ir dalyvaujamosiomis priemonėmis dalyvautų žaliajame kurse, ii) elgsenos, socialiniai ir kultūriniai pokyčiai, susiję su žaliuoju kursu,

Be to, Europos Sąjunga siekia toliau skatinti jaunimo dalyvavimą Europos demokratiname gyvenime⁵⁰. Įtraukios dalyvaujamąsios demokratijos skatinimas taip pat yra vienas iš pagrindinių **Europos Sąjungos jaunimo strategijos** (2019–2027 m.)⁵¹, kuria siekiama remti jaunų žmonių dalyvavimą formuojant Europos visuomenę ir politiką, principų. Trys pagrindinės ES jaunimo strategijos sritys – *įtraukti, susieti ir suteikti galių*. Įtraukti – jaunimo dalyvavimas ir ES sprendimas skatinti visų jaunų žmonių demokratinį dalyvavimą, daugiausia per **ES jaunimo dialogą**⁵², kuris yra struktūrinio jaunimo dalyvavimo priemonė ir viena iš svarbiausių piliečių dalyvavimo priemonių ES, padedančių jaunimui pristatyti savo idėjas. Tai puikus pavyzdys, kaip galima sutelkti balsus iš apačios į viršų, kad jie sėkmingai pasiektų politikos formuotojus. 2020 m. minimos dešimtosios ES jaunimo dialogo metinės⁵³.

Europos piliečių iniciatyva yra svarbi ES pilietybės teisių dalis ir galinga ES dalyvaujamąsios demokratijos priemonė. Ji leidžia vienam milijonui piliečių, gyvenančių ketvirtadalyje valstybių narių, prašyti Komisijos pateikti pasiūlymą dėl teisės akto, kuriuo įgyvendinamos ES sutartys⁵⁴. Nuo 2020 m. sausio mėn. galioja naujos taisyklės, pagal kurias Europos piliečių iniciatyva yra patogesnė ir prieinamesnė piliečiams siekiant padidinti Europos piliečių dalyvavimą ES demokratijos procese. 2020 m. liepos 15 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė laikinas priemones siekdami sumažinti COVID-19 pandemijos poveikį Europos piliečių iniciatyvai. Taisyklės buvo pakeistos taip, kad būtų galima pailginti piliečių iniciatyvų, kurioms pandemija padarė poveikį, rengimo laikotarpius.

Prasidėjus COVID-19 pandemijai kilo didelė **neteisingos ar klaidinančios informacijos** banga, įskaitant asmenų ir grupių už ES ribų bandymus daryti įtaką ES piliečiams ir diskusijoms. Reikalaudama didesnės interneto platformų atsakomybės Komisija tęsia darbą, kad paremtų informacinę aplinką, kurioje piliečiai gali susidaryti pagrįstas nuomones apie viešuosius reikalus. Dėl su COVID-19 susijusios dezinformacijos Komisija sukūrė stebėsenos ir pranešimo programą, pasirodžiusią 2020 m. birželio mėn. paskelbus bendrą komunikatą dėl COVID-19⁵⁵. Kovos su dezinformacija praktikos kodeksą pasirašę subjektai kas mėnesį praneša apie įgyvendinamus veiksmus, kuriais siekiama užkirsti kelią COVID-19

ir iii) piliečių įgalėjimas imtis veiksmų klimato kaitos ir aplinkosaugos srityse švietimo, mokslo ir stebėjimo piliečių iniciatyvų ir piliečių dalyvavimo priemonėmis.

⁴⁹ Piliečiai taip pat yra vartotojai, kurių kasdieniame gyvenime dėl pandemijos kilo daug sunkumų, be kita ko, susijusių su produktų ir paslaugų buvimu ir prieinamumu bei kelionėmis ES viduje, į ES ir iš jos. Naujoji vartotojų darbotvarkė grindžiama vartotojų dalyvavimu įgyvendinant jos veiksmus, o tai bus užtikrinama, be kita ko, stiprinant vartotojų organizacijas, kurios atstovauja vartotojų interesams, jiems pataria ir juos remia. Tai ypač svarbu kai kurių kategorijų piliečiams, kurie dėl tam tikrų socialinių aplinkybių ar charakteristikų, kaip antai amžiaus, lyties, sveikatos būklės, skaitmeninio raštingumo ar finansinės padėties, gali būti pažeidžiamesni.

⁵⁰ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnio 2 dalis.

⁵¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:456:FULL&from=LT>.

⁵² https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/euyouthdialogue_en.

⁵³ Vykstant ES jaunimo dialogui buvo patvirtinti Europos jaunimo tikslai, atitinkantys jaunų žmonių viziją Europai, jis yra labai svarbus mums įgyvendinant plataus užmojo tikslą rimtai atsižvelgti į jaunesnių kartų nuomones ir įtraukti labiau ilgalaikę perspektyvą į politikos formavimą, dialogo skatinimą ir skaidrumo ir atskaitomybės didinimą priimant sprendimus dėl politikos.

⁵⁴ Iki šiol užregistruotos 75 iniciatyvos, iš kurių šešiose užbaigti visi procedūros etapai ir jos sėkmingai pateiktos Komisijai (šaltinis: https://europa.eu/citizens-initiative/home_en).

⁵⁵ Europos Komisijos ir vyriausiojo įgaliotinio bendras komunikatas „Kova su dezinformacija apie COVID-19. Svarbiausia – tikri faktai“, 2020 m. birželio 10 d., JOIN(2020) 8 *final*.

dezinformacijos apie jų paslaugas sklaidai. Be to, daug bandoma apgauti vartotojus, pavyzdžiui, siūlant jiems nereikalingus, neveiksmingus ir galimai pavojingus apsaugos produktus, ir tai taip pat konkretus dezinformacijos elementas per COVID-19 pandemijos laikotarpį⁵⁶. Šie klausimai sprendžiami bendrame komunikate⁵⁷ ir Naujojoje vartotojų darbotvarkėje⁵⁸ numatytais iniciatyvomis. Įgyvendinant Europos demokratijos veiksmų planą ir Skaitmeninių paslaugų aktą sprendžiamos problemos, kurias mūsų visuomenei kelia dezinformacija internete.

Dalyvavimas mokymo veikloje gali padėti sudaryti galimybes piliečiams dalyvauti demokratijos procesuose. Apie tai primenama **Europos įgūdžių darbotvarkėje**⁵⁹, kuria skatinami gyvenimo įgūdžiai, nes „demokratinei visuomenei būtini aktyvūs piliečiai, kurie sugeba suprasti, kuo skiriasi įvairių šaltinių informacija, nustatyti dezinformaciją, priimti pagrįstus sprendimus, būti atsparūs ir atsakingai veikti“. Turėdama tai omenyje, Komisija padės plėtoti kokybišką ir įtraukų suaugusiųjų mokymąsi laikydamasi pirmojo Europos socialinių teisių ramsčio principo.

Demokratinų sprendimų priėmimą ES bei valdžios institucijų sąveiką su piliečiais transformuoja **skaitmeninės technologijos**. Internetinėmis priemonėmis galima užtikrinti patogesnę sąveiką ir demokratinį dalyvavimą šiais laikais, kai dėl aplinkybių daugeliui žmonių tenka keisti darbo įpročius ir tarpusavio sąveikos būdus⁶⁰. Be to, dalyvavimas skaitmeninėmis priemonėmis yra ribotas dėl žmonių techninių įgūdžių.

Vienas iš pagrindinių Komisijos prioritetų yra „prie skaitmeninio amžiaus prisitaikiusi Europa“ ir jaunimo ir suaugusiųjų skaitmeninių įgūdžių tobulinimas⁶¹. Tai atnaujinto **skaitmeninio švietimo veiksmų plano**⁶², įgyvendinamo nuo 2021 iki 2027 m., pagrindinis tikslas. Tarp atitinkamų veiksmų – dėti daugiau pastangų skatinant skaitmeninį raštingumą, parengti bendras kovos su dezinformacija švietimo ir mokymo priemonėmis gaires ir padėti

⁵⁶ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/fighting-disinformation/tackling-coronavirus-disinformation_lt.

⁵⁷ Europos Komisijos ir vyriausiojo įgaliojimo bendras komunikatas „Kova su dezinformacija apie COVID-19. Svarbiausia – tikri faktai“, 2020 m. birželio 10 d., JOIN(2020) 8 *final*..

⁵⁸ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Naujoji vartotojų darbotvarkė. Siekiant tvaraus atsigavimo didinamas vartotojų atsparumas“, 2020 m. lapkričio 13 d., COM(2020) 696 *final*. Remdamasi iniciatyvomis pagal Naująją vartotojų darbotvarkę Komisija remia nacionalinių vartotojų apsaugos institucijų pajėgumų atlikti tyrimus internetu didinimą ir sudarys palankesnes sąlygas Bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje tinklui bendradarbiauti su kitais vykdymo užtikrinimo tinklais ir suinteresuotaisiais subjektais siekiant kovoti su vartotojų apgaulinėjimu, nesąžininga prekybos praktika ir sukčiavimu.

⁵⁹ COM(2020) 274 *final*, 2020 m. liepos 1 d.

⁶⁰ Per 2020 m. Europos regionų ir miestų savaitę Komisija surengė sesiją „E. demokratijai izoliavimas netaikomas“, kurioje buvo pristatoma geriausia patirtis įgyvendinant atrinktus ES finansuojamus projektus ir vertinamas skaitmeninių technologijų potencialas suteikti galimybę piliečiams dalyvauti Europos demokratinės diskusijose.

⁶¹ Suteikti žmonėms skaitmeninei pertvarkai būtinus įgūdžius yra pagrindinis Europos įgūdžių darbotvarkės tikslas, joje numatomi tam tikri veiksmai, suderinti su Skaitmenine strategija, Pramonės ir MVĮ strategijomis ir Europos švietimo erdve.

⁶² Plane yra du strateginiai prioritetai: i) našiosios skaitmeninio švietimo ekosistemos kūrimo skatinimas Europoje ir ii) skaitmeninių įgūdžių ir kompetencijos didinimas skaitmeninės pertvarkos tikslais. Žr. https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/deap-communication-sept2020_en.pdf.

užtikrinti, kad visi piliečiai geriau suvoktų dirbtinį intelektą ir duomenis, o skaitmeninį raštingumą sistemiškai įtraukti į visus formaliojo ir savaiminio mokymosi projektus. Komisija taip pat yra įsipareigojusi mažinti **senėjimo poveikį** visose politikos srityse, kad padėtų visuomenei ir ekonomikai prisitaikyti prie demografinių pokyčių⁶³. Ji apibrėš konkrečius veiksmus, kuriais bus skatinamas aktyvus piliečių dalyvavimas visuose gyvenimo etapuose nuo jaunuolių iki pagyvenusių asmenų⁶⁴, galbūt papildomai sutelkiant dėmesį į vaikų dalyvavimą ES politiniame ir demokratiname gyvenime.

Judiems ES piliečiams, kurie apsigyvena kitoje valstybėje narėje, reikia **paramos**, kad jiems būtų lengviau integruotis į priimančiąją visuomenę. Kai kurie judūs ES piliečiai gali patekti į nesaugią padėtį, pavyzdžiui, tapti benamiais, arba gali būti kilę iš mažumos grupės ir gali turėti teisę į papildomą paramą. Šiuo metu parama neretai teikiama trečiųjų valstybių piliečiams, o judiems ES piliečiams kaip konkrečiai grupei paramos dažnai nepakanka. Žinoma, yra išimčių ir vykdoma vis daugiau vietos savivaldos ir pilietinės visuomenės projektų, kuriais siekiama užpildyti šią spragą. Be to, Komisija kasmet remia informuotumo didinimo veiksmus, susijusius su ES pilietybės teisėmis ir judžių ES piliečių įtrauktimi, skirdama specialų finansavimą ES pilietybės srityje.

Be to, tarptautiniuose tyrimuose ir leidiniuose yra nustatytas glaudus ryšys tarp **dalyvavimo kultūriniame gyvenime ir demokratijos**. Teigiama, kad visuomenės yra atviresnės ir labiau tolerantiškos, geriau veikia, yra ekonomiškai stipresnės ir pasižymi didesniu demokratinio saugumu, jeigu žmonėms lengva dalyvauti įvairiuose kultūros renginiuose ir jeigu yra aukštas dalyvavimo tokioje veikloje lygis. Atsižvelgdama į tai, 2021 m. pradžioje Komisija ruošiasi pradėti nepriklausomą tyrimą „Piliečių dalyvavimo kultūriniame gyvenime svarba piliečių dalyvavimui ir demokratijai. Politikai svarbios tarptautinių tyrimų pamokos“. Bus apibendrinamos turimos žinios ir įrodymai šia tema, nustatomos pagrindinės politikai svarbios pamokos ir pateikiami sėkmingų veiksmų pavyzdžiai iš kelių ES valstybių narių. Tyrimas bus naudingas Komisijai įgyvendinant Naująją Europos kultūros darbotvarkę ir Tarybos 2019–2022 m. darbo planą kultūros srityje.

⁶³ 2020 m. birželio mėn. Komisija priėmė demografinių pokyčių poveikio ataskaitą, kurioje išvardijami demografinių pokyčių veiksniai ir jų poveikis visoje Europoje.

⁶⁴ Komisijos ataskaitoje dėl 2019 m. Europos Parlamento rinkimų (COM(2020) 252 *final*) buvo paskelbta, kad remdama įtraukų ir lygiateisį dalyvavimą 2024 m. rinkimuose Komisija itin daug dėmesio skirs jaunimui ir vyresnio amžiaus žmonėms, moterims, judiems ES piliečiams ir neįgaliesiems.

4 veiksmas. Komisija remis aktyvų piliečių dalyvavimą demokratijos procese ir imsis naujoviškų būdų juos įtraukti į teisėkūros procesą siekdama užtikrinti, kad ES teisės aktai atitiktų tikslą ir derėtų su ES vertybėmis. Ji rodys pavyzdį finansuodama projektus, kuriais remiamas Europos piliečių dalyvavimas per Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą, patariamą ir dalyvaujamą veiklą pagal programą „Europos horizontas“ ir vykdamas Europos žaliojo kurso perėjimo veiksmus.

5 veiksmas. Komisija finansuos konkrečius vietos veiksmus, kuriais siekiama remti ES piliečių įtraukimą į ES visuomenę per Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą.

6 veiksmas. Komisija visoje ES didins informuotumą apie dalyvavimo kultūriniame gyvenime svarbą visuomenei ir demokratijai imdamasi tikslinių veiksmų, įskaitant finansavimą.

3. Palankesnių sąlygų laisvam judėjimui sudarymas ir kasdienio gyvenimo supaprastinimas

3.1. Didesnis teisinis saugumas naudojantis laisvo judėjimo teisėmis

Judėjimo laisvė⁶⁵, kuria naudodamasis kiekvienas ES pilietis gali gyventi, dirbti ar studijuoti bet kurioje valstybėje narėje, yra labiausiai branginama ES piliečių teisė. Per „Eurobarometro“ apklausą daugiau nei 8 iš 10 respondentų (84 proc.) pasakė, kad laisvas ES piliečių judėjimas ES viduje yra apskritai naudingas jų šalies ekonomikai⁶⁶. Apskaičiuota, kad maždaug 13,3 mln. ES piliečių yra pasinaudoję šia teise ir persikėlę į kitą valstybę narę. Kraustymasis į užsienį gali sukelti tam tikrų teisinių ir administracinių sunkumų⁶⁷ ir Komisija

⁶⁵ Ši teisė tiesiogiai suteikiama kiekvienam ES piliečiui pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 21 straipsnį ir įtvirtinta Pagrindinių teisių chartijos 45 straipsnyje. SESV 21 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas ES pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje laikydamasis Sutartyse ir joms įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų. Atitinkami apribojimai ir sąlygos nustatyti Direktyvoje 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančioje Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančioje direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004 4 30, p. 77) (toliau – Laisvo judėjimo direktyva). Be to, pagal SESV 45 straipsnį kiekvienam ES piliečiui suteikiama teisė įsidarbinti bet kurioje valstybėje narėje ir joje tuo tikslu gyventi.

⁶⁶ Palyginti su 2012 m., šis skaičius išaugo 17 procentinių punktų.

⁶⁷ Per viešas konsultacijas rengiant šią ataskaitą paaiškėjo, kad, nors apskritai į užsienį vykstantys piliečiai jaučiasi gerai informuoti, gyvendami užsienyje jie susiduria su administracinėmis problemomis. Tam tikrais atvejais jie nurodė, kad būtų norėję prieš kraustymąsi būti geriau informuoti apie mokesčius, socialines išmokas ar sveikatos draudimą.

padeda ir valstybėms narėms, ir ES piliečiams pateikdama gaires⁶⁸ tais klausimais, kurie kelia problemų perkeltiant ES teisės aktus į nacionalinę teisę arba praktiškai taikant laisvo judėjimo taisykles.

Po paskutinės Pilietybės ataskaitos buvo nustatyti keli nauji probleminiai klausimai ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priėmė **svarbius sprendimus**, kuriuose išsamiau paaiškino ES piliečių ir jų šeimos narių teisę į laisvą judėjimą. Viena problema yra susijusi su tuo, kad dėl valstybių narių teisinių taisyklių skirtumų į šeimos ryšius gali būti neatsižvelgiama, kai laisvo judėjimo teise pasinaudoja šeimos, kuriose bent vienas narys yra LGBTIQ asmuo.

Sprendime Coman Teisingumo Teismas konstatavo, kad, kalbant apie naudojamą laisvo judėjimo teisėmis, pagal Laisvo judėjimo direktyvą sąvoka ES piliečio „sutuoktinis“ apima ir asmenį, kuris yra tos pačios lyties kaip ES pilietis, su kuriuo jis ar ji yra susituokęs (-usi)⁶⁹. Kitu atveju šeimos nariai ne ES piliečiai, turintys leidimą (nuolat) gyventi, ne visuomet galėjo pasinaudoti vizų režimo išimtimi keliaudami iš priimančiosios valstybės narės į kitą valstybę narę. Teisingumo Teismas išaiškino jų teisę naudotis tokia išimtimi dviejuose sprendimuose⁷⁰. Dėl nepilnamečių, kuriems taikoma Laisvo judėjimo direktyva⁷¹, Teisingumo Teismas nustatė, kad Laisvo judėjimo direktyvoje vartojamą sąvoką ES piliečio „tiesioginis palikuonis“ reikėtų suprasti kaip apimančią tokio ES piliečio tiek biologinį, tiek įvaikintą vaiką.

Komisija ketina peržiūrėti **2009 m. gaires dėl laisvo judėjimo**⁷² siekdama padidinti teisinį saugumą ES piliečiams, kurie naudojami savo laisvo judėjimo teisėmis, ir užtikrinti veiksmingesnį ir vienodą laisvo judėjimo teisės aktų taikymą visoje ES⁷³. Peržiūrotose gairėse reikėtų atsižvelgti į šeimų įvairovę ir atitinkamai padėti visoms šeimoms, įskaitant LGBTIQ šeimas, naudotis savo teise į laisvą judėjimą. Tai turėtų būti atnaujintos rekomendacijos visoms suinteresuotosioms šalims, visų pirma ES piliečiams, kurios būtų naudingos nacionalinių valdžios institucijų, dirbančių piliečių teisių srityje, teismų ir teisininkų veiklai.

Atnaujindama gaires Komisija ketina spręsti klausimus, susijusius su **laisvą judėjimą ribojančių priemonių** taikymu, ypač kai tokios priemonės yra susijusios su visuomenės sveikatos sumetimais. Dėl COVID-19 protrūkio laisvam judėjimui ES kilo tam tikrų unikalių

⁶⁸ COM(2009) 313 galutinis.

⁶⁹ 2018 m. birželio 5 d. Sprendimas *Coman ir kt.*, C-673/16, EU:C:2018:385.

⁷⁰ 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimas *McCarthy ir kt.*, C-202/13, EU:C:2014:2450, ir 2020 m. birželio 18 d. Sprendimas *Ryanair Designated Activity Company*, C-754/18, EU:C:2020:478.

⁷¹ 2019 m. kovo 26 d. Sprendimas *SM (Vaiko globa pagal Alžyro kafalos sistemą)*, C-129/18, EU:C:2019:248.

⁷² COM (2009) 313 *final*.

⁷³ Teisingai taikyti laisvo judėjimo teisės aktus valstybėms narėms padeda SOLVIT tinklas, veikiantis nacionaliniu lygmeniu sprendžiant ES teisės atitikties problemas. Žr. 2013 m. rugsėjo 17 d. Komisijos rekomendaciją dėl SOLVIT principų, C(2013) 5869 *final*.

problemų, kai daugelis valstybių narių ėmėsi su sveikata susijusių atsargumo priemonių ir nustatė kelionių apribojimus⁷⁴.

2020 m. kovo mėn. Komisija priėmė specialiąsias gaires dėl naudojimosi laisvo darbuotojų judėjimo teise⁷⁵. Siekdamą padėti laipsniškai panaikinti kelionių apribojimus ir koordinuoti pavienių valstybių narių veiksmus 2020 m. gegužės mėn. Komisija pristatė priemonių rinkinį, į kurį buvo įtrauktas bendras požiūris į laisvo judėjimo atkūrimą⁷⁶, taip pat kelios gairės ir rekomendacijos turistams, keliautojams ir įmonėms bei turizmo gaivinimo kriterijai⁷⁷. Pristatytas lankstus požiūris grindžiamas epidemiologiniais kriterijais, izoliavimo priemonių taikymu bei ekonominiais ir socialinių kontaktų ribojimo sumetimais. 2020 m. rugsėjo 4 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl suderinto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą reaguojant į COVID-19 pandemiją, kurią Taryba priėmė 2020 m. spalio 13 d. Rekomendacija⁷⁸ siekiama užtikrinti, kad visos laisvo judėjimo ribojimo priemonės, kurių valstybės narės imasi dėl COVID-19, būtų **proporcingos, nediskriminacinės, gerai suderintos ir aiškiai skelbiamos** ES lygmeniu.

Komisija taip pat sukūrė interneto platformą „**Re-open EU**“⁷⁹, kurioje visomis ES kalbomis pateikiama pagrindinė informacija, skirta laisvam judėjimui ir turizmui visoje Europoje saugiai atnaujinti. Tai, be kita ko, tikrą laiką informacija apie sienas, kelionių apribojimus, visuomenės sveikatos ir saugos priemones bei kita keliautojams skirta praktinė informacija.

Kaip pažymėta naujame migracijos ir prieglobsčio pakte⁸⁰, Komisija priims **Šengeno erdvės ateities strategiją**, pagal kurią sustiprinamas Šengeno sienų kodeksas⁸¹ ir Šengeno vertinimo mechanizmas, ir įsteigs Šengeno forumą siekdamą skatinti konkretų bendradarbiavimą ir būdus stiprinti Šengeno erdvę pagal paramos ir bendradarbiavimo programą, kad padėtų panaikinti vidaus sienų kontrolę. Pirmasis Šengeno forumo posėdis įvyko 2020 m. lapkričio 30 d.

„Brexīt’as“ padarė didelį poveikį tiems ES piliečiams (maždaug 3,7 mln.)⁸², kurie pasinaudojo savo laisvo judėjimo teisėmis tuo metu, kai Jungtinė Karalystė dar buvo ES narė,

⁷⁴ Pagal laisvo judėjimo teisės aktus taikomi laisvo judėjimo apribojimai turėtų atitikti proporcingumo ir nediskriminavimo reikalavimus.

⁷⁵ Komisijos komunikatas „Darbuotojų naudojimosi laisvo judėjimo teise COVID-19 protrūkio metu gairės“, 2020/C 102 I/03.

⁷⁶ Komisijos komunikatas „Laipsniško ir koordinuoto judėjimo laisvės atkūrimo ir vidaus sienų kontrolės atšaukimo metodas. COVID-19“, 2020/C 169/03.

⁷⁷ Komisijos komunikatas „ES gairės dėl laipsniško turizmo paslaugų atnaujinimo ir dėl sveikatos apsaugos protokolų apgyvendinimo ir maitinimo įstaigose. COVID-19“, 2020/C 169/01.

⁷⁸ Tarybos rekomendacija (ES) 2020/1475 dėl suderinto požiūrio į laisvo judėjimo apribojimą reaguojant į COVID-19 pandemiją (OL L 337, 2020 10 14, p. 32).

⁷⁹ <https://reopen.europa.eu/lt/>.

⁸⁰ COM(2020) 609, 2020 9 23.

⁸¹ 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso (Šengeno sienų kodeksas), OL L 77, 2016 3 23, p. 1.

⁸² Eurostato duomenų bazė: migr_pop1ctz.

ir dabar gyvena Jungtinėje Karalystėje⁸³. Komisija ir toliau yra įsipareigojusi ginti jų teises. **Susitarimu dėl išstojimo** šiems piliečiams ir jų šeimos nariams garantuojamos iš esmės tos pačios teisės, kurias jie turi dabar: jie ir toliau gyvens, studijuos, dirbs ir keliaus tarp savo priimančiosios valstybės ir Jungtinės Karalystės ar 27 ES valstybių narių. Tas pats taikoma visiems ES piliečiams, kurie persikėlė į Jungtinę Karalystę iki pereinamojo laikotarpio pabaigos⁸⁴. Komisija padės ES piliečiams Jungtinėje Karalystėje viską žinoti apie savo teises ir būtinai aptars visus galimus su įgyvendinimu susijusius klausimus su Jungtinės Karalystės valdžios institucijomis. Pagal Susitarimo dėl išstojimo antrą dalį taip pat apsaugomos daugiau nei 1 mln. Jungtinės Karalystės piliečių, kurie nuo 2020 m. vasario 1 d. nebėra ES piliečiai, bet vis dar gyvena ES valstybėse, teisės gyventi, dirbti ar studijuoti priimančiojoje valstybėje. Joje numatomos teisės gyventi šalyje, atvykimo ir išvykimo teisės, teisė dirbti, profesinių kvalifikacijų pripažinimas ir socialinės apsaugos koordinavimas. Teisingas Susitarimo dėl išstojimo piliečių teisių dalies įgyvendinimas, įskaitant palankių sąlygų neturinčias grupes, yra svarbiausias Komisijos prioritetas. Visi piliečiai turėtų turėti visą būtiną informaciją, kad galėtų naudotis savo teisėmis.

7 veiksmas. 2022 m. Komisija padidins teisinį saugumą ES piliečiams, kurie naudojami savo laisvo judėjimo teisėmis, taip pat nacionalinėms valdžios institucijoms, atnaujindama 2009 m. ES laisvo judėjimo gaires. Atnaujintose gairėse bus atsižvelgiama į šeimų įvairovę (LGBTIQ), konkrečių priemonių taikymą, kaip antai priemonių, kurių imamasi dėl visuomenės sveikatos sumetimų, ir atitinkamus Teisingumo Teismo sprendimus.

8 veiksmas. Pagal Susitarimą dėl išstojimo Komisija ir toliau remis teisių apsaugą ES piliečių, kurie pasinaudoję savo teise į laisvą judėjimą, kol Jungtinė Karalystė dar buvo ES narė, gyveno Jungtinėje Karalystėje iki pereinamojo laikotarpio pabaigos.

3.2. Tarpvalstybinio darbo ir kelionių supaprastinimas

2019 m. ES sugriežtino ES piliečiams išduodamų **tapatybės kortelių ir teisę gyventi šalyje patvirtinančių dokumentų** saugumą⁸⁵. Naujos kortelės palengvins judžių ES piliečių ir jų šeimos narių, pasienio darbuotojų, studentų, turistų ir kitų keliautojų kasdienį gyvenimą. Dėl naujų taisyklių, kurios bus taikomos nuo 2021 m. rugpjūčio 2 d., visoje ES padidės tapatybės

⁸³ Ir kad, kaip apskaičiuota, maždaug 1 mln. Jungtinės Karalystės piliečių gyvena 27 ES valstybėse narėse (šaltinis: Pirmoji bendra gyvenimo šalyje teisių įgyvendinimo ataskaita pagal Susitarimo dėl išstojimo antrą dalį).

⁸⁴ Tas pats taikoma visiems Jungtinės Karalystės piliečiams, kurie persikelia į ES valstybę narę pereinamuoju laikotarpiu.

⁸⁵ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1157 dėl Sąjungos piliečių tapatybės kortelių ir Sąjungos piliečiams bei jų šeimos nariams, kurie naudojami laisvo judėjimo teise, išduodamų teisę gyventi šalyje patvirtinančių dokumentų saugumo didinimo (OL L 188, 2019 7 12, p. 67).

kortelių ir leidimų gyventi saugumas, nes bus nustatyti minimalieji standartai ir dėl šiuose dokumentuose pateikiamos informacijos, ir dėl bendrų apsaugos priemonių, kurios bus taikomos visose tokius dokumentus išduodančiose valstybėse narėse⁸⁶. Komisija apsvaistys galimybes skatinti skaitmeninių priemonių naudojimą ir inovacijas, kad būtų išnaudojami pagal naujas taisykles išduotų tapatybės kortelių e. valdžios ir e. verslo paslaugų pajėgumai.

Iš vienos valstybės narės į kitą persikeliantiems piliečiams yra itin svarbus **administracinių procedūrų ir formalumų supaprastinimas**. Tai ypač pasakytina apie viešuosius dokumentus, kaip antai gimimo liudijimus, pilietybės įrodymus ar informacijos apie teistumą registro išrašus, kurie buvo išduoti užsienyje ir kuriuos reikia išversti ir legalizuoti, kad valdžios institucija juos priimtų. Viešųjų dokumentų reglamentas⁸⁷ taikomas visas nuo 2019 m. vasario 16 d. ir pagal jį piliečiams lengviau pasinaudoti savo teise į judėjimo laisvę ES viduje. Komisija įdėmiai stebi teisingą šių naujų taisyklių įgyvendinimą ir aktyviai padeda valstybėms narėms įveikti problemas, apie kurias praneša piliečiai ir valdžios institucijos.

ES piliečiai turi teisę laisvai judėti iš vienos ES valstybės narės į kitą dėl darbo priežasčių nepatirdami diskriminacijos dėl įdarbinimo sąlygų, įskaitant atlyginimą. **Pasienio darbuotojai** – tai asmenys, dirbantys vienoje ES valstybėje narėje ir gyvenantys kitoje. 2019 m. ES taip buvo galima pavadinti 2 mln.⁸⁸ iš 220 mln. dirbančių 20–64 metų žmonių, t. y. beveik 1 proc. visos ES darbo jėgos. Apmokestinimo srityje nėra ES lygmens taisyklių dėl pasienio darbuotojų apibrėžties, apmokestinimo teisių pasiskirstymo tarp valstybių narių arba taikytinų apmokestinimo taisyklių. Kaimyninės valstybės narės, kuriose daug piliečių kerta sienas vykdamai į darbą, savo dvišaliuose dvigubo apmokestinimo išvengimo susitarimuose neretai nustato specialiąsias taisykles pasienio darbuotojams. Tokios taisyklės dažnai taikomos piliečiams, gyvenantiems ir dirbantiems siauroje pasienio zonoje. Kadangi tokios taisyklės yra susijusios su ypatinga padėtimi tarp dviejų valstybių narių, kurios dėl jų derasi, įvairiuose dvigubo apmokestinimo išvengimo susitarimuose jos skiriasi. Pasienio darbuotojo uždirbamos pajamos gali būti apmokestinamos vienoje ar abiejose suinteresuotosiose valstybėse narėse, priklausomai nuo apmokestinimo tvarkos⁸⁹. Komisija

⁸⁶ Naujosiose taisyklėse nustatomos griežtos duomenų apsaugos priemonės siekiant užtikrinti, kad surinkta informacija nepatektų į blogas rankas. Visų pirma, nacionalinės valdžios institucijos turės užtikrinti bekontakčio lusto ir jame laikomų duomenų saugumą, kad jo nebūtų galima nulažyti ar prie jo prieiti neturint leidimo.

⁸⁷ 2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/1191, kuriuo skatinamas laisvas piliečių judėjimas supaprastinant tam tikrų viešųjų dokumentų pateikimo Europos Sąjungoje reikalavimus ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 (OL L 200, 2016 7 26, p. 1–136). Reglamentu sumažinama dauguma problemų, kylančių Europos piliečiams pateikiant tam tikrus kitoje valstybėje narėje išduotus viešuosius dokumentus. Visų pirma, valdžios institucijos nebegali reikalauti viešojo dokumento ar jo patvirtintos kopijos apostilės. Be to, kai kurių viešųjų dokumentų nebereikia versti, jeigu jie pateikiami daugiakalbe standartine forma, kurią valstybių narių valdžios institucijos gali gauti e. teisingumo portale.

⁸⁸ 2019 m. didžiausią valstybėse narėse tarpvalstybinių darbuotojų skaičių sudarė asmenys, gyvenantys Lenkijoje ir dirbantys Vokietijoje (122 000 žmonių), Prancūzijoje ir Liuksemburge (93 000), Vengrijoje ir Austrijoje (56 000), Vokietijoje ir Liuksemburge (54 000) bei Prancūzijoje ir Belgijoje (50 000). Dauguma tarpvalstybinių darbuotojų dirbo statybos, apdirbamosios pramonės ar su sveikatos priežiūra susijusiose darbo vietose.

Išsamiau žr. <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/eumove/bloc-2c.html?lang=en>.

⁸⁹ Pagal nusistovėjusią teismo praktiką siekdamas išvengti dvigubo apmokestinimo pagal dvišalius susitarimus valstybės narės gali nustatyti siejamuosius veiksnus, pagal kuriuos tarpusavyje paskirstys

ketina paskelbti rekomendacijas, kuriomis siekiama pagerinti tarpvalstybinę veiklą vykdančių mokesčių mokėtojų, įskaitant pasienio darbuotojus, padėti. 2020 m. liepos mėn. mokesčių veiksmų plane⁹⁰ Komisija paskelbė, kad 2021 m. pradės įgyvendinti iniciatyvą dėl ES mokesčių mokėtojų teisių ir supaprastins ES piliečių mokestines prievoles.

Keliaujant tarp valstybių narių kartais naudojamos kelių rūšių transportu (transporto daugiarūšiškumas). **Daugiarūšio transporto maršrutų planavimo priemonėmis**⁹¹ Europos keliautojams teikiama išsami informacija apie kelionę „nuo durų iki durų“, kad jie galėtų priimti pagrįstus ir jų poreikius atitinkančius sprendimus dėl kelionės. Jose sklandžiai pateikiama informacija apie įvairių rūšių transportą, ypač geležinkelių ir vietos viešąjį transportą, tad transporto sistema tampa veiksmingesnė. Tai bus labai naudinga piliečiams, nes ne visuomet lengva gauti tikslią informaciją apie tarpvalstybinį transportą ir jungtis. Taip pat turėtų būti sudaroma galimybė žmonėms pasirinkti transporto rūšis, kurios mažiausiai kenkia aplinkai. Komisija padidins paramą paslaugoms, kuriomis žmonėms padedama ES ieškoti daugiarūšio transporto jungčių ir rezervuoti vietas.

9 veiksmas. Komisija kartu su valstybėmis narėmis skatins tarpvalstybinių e. valdžios ir e. verslo sprendimų integravimą į naujai išduodamas tapatybės korteles.

10 veiksmas. 2021 m. Komisija pradės įgyvendinti iniciatyvą dėl ES mokesčių mokėtojų teisių ir supaprastins ES piliečių mokestines prievoles.

11 veiksmas. Komisija pradės įgyvendinti iniciatyvą, kuria sieks paremti tolesnį daugiarūšio transporto maršrutų planavimo priemonės plėtojimą, taip pat skaitmenines paslaugas, kad būtų galima lengviau rezervuoti ir apmokėti įvairius judumo pasiūlymus.

4. ES pilietybės apsauga ir skatinimas

4.1. ES pilietybės apsauga

ES pilietybė ir su ja įgyjamos **teisės** yra **įtvirtintos Sutartyse**. Būti valstybės narės piliečiu yra vienintelė ES pilietybės turėjimo sąlyga. Suteikdamos pilietybę valstybės narės turi užtikrinti, kad tai būtų daroma nesumažinant ES pilietybės esmės, vertės ir vientisumo. Vientisumui kenkiama, kai valstybės narės suteikia pilietybę ir atitinkamai ES pilietybę

apmokestinimo įgaliojimus. Tačiau jos privalo vykdyti tokius apmokestinimo įgaliojimus laikydamosi ES teisės. Tai taip pat reiškia, kad nėra jokių taisyklių, kuriomis būtų garantuojama pasienio darbuotojų teisė į palankiausią iš dalyvaujančių valstybių narių apmokestinimo tvarką.

⁹⁰ COM(2020) 312.

⁹¹ Daugiarūšio transporto maršrutų planavimo priemonė – tai IT sistema, gebanti siūlyti vieną transporto paslaugą ar jų rinkinį, atsakydama bent į klausimą „Kaip galiu nusigauti iš A vietos į B vietą tam tikrą išvykimo ir (arba) atvykimo dieną ir valandą ir kokiomis sąlygomis?“. Tokia kelionių maršrutų planavimo priemonė dažniausiai naudojama per tam tikrą saityno paslaugą (Europos Komisijos tyrimas „Europos daugiarūšio transporto maršrutų planavimo priemonės kūrimas“, 2011 m.).

mainais už iš anksto nustatyto dydžio investicijas nekeldamos jokių reikalavimų, kad investuotojas turėtų tikrą ryšį su šalimi. ES vertybės ir principai, kaip antai valstybių narių piliečių solidarumas, sumažėja, jeigu norint tapti Europos projekto dalimi, naudotis teisėmis ir dalyvauti demokratiname gyvenime tereikia sudaryti ekonominį sandorį. Šiems pagrindiniams principams kelia grėsmę ir **pilietybės suteikimo investuotojams programos**, kurias vykdant sudaromos palankesnės sąlygos pinigų plovimui, mokesčių slėpimui ir korupcijai, kaip Komisija akcentavo 2019 m. sausio mėn.⁹² ir 2019 m. liepos mėn.⁹³ ataskaitose. 2020 m. spalio 20 d. Komisija pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūras dėl dviejų valstybių narių dėl jų pilietybės suteikimo investuotojams programų, taip pat vadinamų „auksinio paso“ programomis⁹⁴. Komisija ir toliau stebės situaciją, susijusią su investuotojams skirtomis „auksinės vizos“ programomis, dėl kurių kyla panaši rizika.

12 veiksmas. Komisija ir toliau stebės investuotojams skirtų programų keliamą riziką ES pilietybei, be kita ko, vykdydama jau pradėtas pažeidimo nagrinėjimo procedūras ir prireikus kišdamasi.

4.2. ES pilietybės ir ES vertybių skatinimas

ES pilietybė grindžiama bendromis **vertybėmis**, kaip nustatyta Sutarties 2 straipsnyje⁹⁵, įskaitant demokratijos ir teisinės valstybės principų, lygybės ir pagrindinių teisių paisymą. Iš 2019 m. atliktos „Eurobarometro“ apklausos matyti, kad atsakydami į klausimą, kokios vertybės geriausiai atstovauja ES, Europos piliečiai renkasi beveik tas pačias vertybes, t. y. demokratiją, žmogaus teises ir teisinę valstybę; didesnė svarba suteikiama tik taikai⁹⁶.

COVID-19 metė iššūkį tam tikroms ES vertybėms, nes dėl jo **pagrindinės teisės ir demokratinės vertybės buvo laikinai apribotos**. Tuo pat kilo klausimų dėl to, kaip tokiomis aplinkybėmis reikėtų rengti rinkimus, kaip gali būti tinkamai vykdomos rinkimų kampanijos, kaip piliečiai gali išreikšti savo nuomonės ir kokie apribojimai (jeigu jų bus) gali būti nustatyti. Šių problemų sprendimas yra itin svarbus, žinant, kad krizės laikais

⁹² COM(2019) 12 *final*

⁹³ COM(2019) 370 *final* ir SWD(2019) 650 *final*.

⁹⁴ Dėl išsamesnės informacijos žr. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1925.

⁹⁵ 2 straipsnyje nustatyta: „Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybėms narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pluralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.“

⁹⁶ 2019 m. rudenį atliekant įprastinę „Eurobarometro“ apklausą Nr. 92 respondentų buvo paprašyta pasirinkti vertybes, kurios, jų nuomone, geriausiai atspindi pačią ES. Kaip vertybę, geriausiai atspindinti pačią ES, dažniausiai nurodyta taika (42 proc.), antroje vietoje – demokratija (34 proc.), trečioje – žmogaus teisės (32 proc.). Ketvirtojoje vietoje buvo teisinė valstybė, kurią paminėjo daugiau nei penktadalis respondentų (22 proc.).

demokratinų vertybių apsauga yra svarbiausia ir kad aplinkybės, dėl kurių buvo priimtos tokios priemonės, tikrai gali pasikartoti. Komisija ir toliau padės valstybėms narėms keistis geriausia patirtimi šiais klausimais, įskaitant reguliavimo priemones, Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinkle. Net be pandemijos pastaraisiais metais Europa tapo labiau poliarizuota, kaip ir kiti regionai, ir Europos vertybės yra kvestionuojamos ir iš išorės, ir ES viduje.

2019 m. liepos mėn. komunikate „Teisinės valstybės principo stiprinimas Sąjungoje. Veiksmų planas“⁹⁷ Komisija paskelbė kelis veiksmus siekdama padėti skatinti tikrąją **teisinės valstybės kultūrą** plačiojoje visuomenėje. Pavyzdžiui, teisei valstybei skirta viešos komunikacijos kampanija. 2020 m. rugsėjo 30 d. ji taip pat paskelbė pirmąją metinę teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą⁹⁸, kuri yra esminis naujojo Europos teisinės valstybės mechanizmo⁹⁹ elementas. Tai kasmet skatins nuolatinę diskusiją dėl teisinės valstybės ir padės sukurti ES teisinės valstybės kultūrą.

Daugelis europiečių mano, kad vienas iš pagrindinių ES laimėjimų¹⁰⁰ yra **programa „Erasmus+“**¹⁰¹. Išvykimas į užsienį studijuoti, mokytis, dalyvauti mokymuose ir dirbti arba dalyvauti jaunimo ir sporto veikloje padeda gerinti labai įvairią europinę tapatybę ir skatina aktyvų pilietiškumą visose amžiaus grupėse. „Erasmus+“ skatina jaunimo dalyvavimą Europos demokratiname gyvenime, didinamas informuotumas apie bendras Europos vertybes, įskaitant pagrindines teises, suartinami jauni žmonės ir sprendimus priimančios subjektai vietos, nacionaliniu ir Sąjungos lygmenimis¹⁰². Programos „Erasmus+“ „Jean Monnet“ veiksmams skatinamas europinės tapatybės jausmas ir įsipareigojimas formuojant kompetenciją Europos integracijos studijų srityje. Pagal būsimą programą „Erasmus+“ aukštojo mokslo srities „Jean Monnet“ veiksmams bus išplėsti aprėpiant kitas švietimo ir mokymo sritis.

⁹⁷ COM(2019) 343 *final*. Visų pirma, Komisija įsipareigojo išnaudoti visas finansavimo galimybes, kad padėtų pilietinei visuomenei ir mokslininkams stiprinti teisinės valstybės kultūrą, pavyzdžiui, pagal būsimą Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą.

⁹⁸ https://ec.europa.eu/info/publications/2020-rule-law-report-communication-and-country-chapters_lt.

⁹⁹ Šiuo mechanizmu siekiama pradėti tikrą dialogą dėl teisinės valstybės ir Europos, ir nacionaliniu lygmenimis. Manoma, kad tai bus kasmetinis procesas, siekiant užkirsti kelią problemų atsiradimui ar padidėjimui. Bus užtikrinama, kad visoje ES būtų suvokiama su teisine valstybe susijusi padėtis ir stiprinamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas šia tema.

¹⁰⁰ 2018 m. atliekant įprastinę „Eurobarometro“ apklausą Nr. 89 respondentai įvertino „studentų mainų programas, kaip antai ERASMUS“ kaip trečiąjį geriausią ES rezultatą po „taikos ES valstybėse narėse“ ir „laisvo asmenų, prekių ir paslaugų judėjimo ES“.

¹⁰¹ Per pastaruosius tris dešimtmečius programoje „Erasmus+“ ir prieš ją buvusiose programose sudalyvavo daugiau nei 10 mln. žmonių. Pagal mokymosi galimybių užsienyje programą ir tarptautinės partnerystės programą daugiau nei 1,7 mlrd. EUR paskirstyta novatoriškoms politikos strategijoms ir praktikai vietos lygmeniu plėtoti, pirmenybę teikiant socialinei įtraukčiai, bendrų vertybių puoselėjimui ir kultūrų tarpusavio supratimui.

¹⁰² Be to, programos „Erasmus+“ jaunimo dalyvavimo veikla nuo 2021 m. bus remiama alternatyvių, naujoviškų, pažangių ir skaitmeninių formų jaunimo dalyvavimas ir pilietinis aktyvumas įgyvendinant įvairius jaunimui skirtus dalyvavimo projektus.

Pilietinio ugdymo tikslas – skatinti aktyvų pilietiškumą ir padėti jaunuoliams atrasti savo vietą dabartinėje sudėtingoje visuomenėje. Galima veikla – savanoriška veikla¹⁰³ Europos solidarumo korpuse, dalyvavimas įgyjant virtualiosios patirties „Erasmus+“ virtualiuosiuose mainuose¹⁰⁴ arba išvykimas į užsienį ir naujų kultūrų atradimas per „Discover EU“. Be to, Tarybos rekomendacijoje dėl bendrų vertybių, įtraukaus švietimo ir europinio mokymo aspekto propagavimo¹⁰⁵ valstybės narės raginamos dėti daugiau pastangų siekiant skatinti bendras vertybes, kaip antai pagarbą žmogaus orumui, laisvę, demokratiją, lygybę, teisinę valstybę ir pagarbą žmogaus teisėms. Rekomendacijoje taip pat siūloma kurti įtraukesnes švietimo sistemas, geriau remti švietimo specialistus ir **mokyti apie Europą** ir jos valstybes nares, kad būtų ugdomas priklausymo mokyklai, vietos bendruomenei, šaliai ir Europos šeimai jausmas. Komisija tęs darbą su novatoriškais projektais, kuriais skatinamas jaunimo pilietinis ugdymas ir patirtis, be kita ko, pagal būsimą programą „Erasmus“ (2021–2027 m.).

Europos vertybės taip pat gali būti svarbios vykdant ekonominę veiklą. **Socialinė ekonomika** apima tokias verslo struktūras kaip bet kokio juridinio statuso kooperatyvai, savidraudos draugijos, ne pelno organizacijos, fondai ir socialinės įmonės. Tokios įmonės ir organizacijos ne tik sukuria milijonus darbo vietų, bet ir skatina socialines inovacijas. Šiame sektoriuje svarbiausia žmonės, solidarumas ir demokratija. Jis atsako į šiuolaikines problemas ir propaguoja pilietiškumo idėją. Tai ypač akivaizdu žvelgiant į daugelį jį sudarančių asociacijų ir labdaros organizacijų ir savanoriškos veiklos reiškinio populiarėjimą daugelyje Europos šalių. Socialinė ekonomika skatina „žmonėms tarnaujančią ekonomiką“. Savo socialinės ekonomikos veiksmų plane, kurį numatoma priimti per 2021 m. antrąjį pusmetį, Komisija patvirtins naujas priemones, kuriomis bus siekiama tobulinti socialinę ekonomiką ir socialines inovacijas sukuriančią aplinką ir taip skatinti socialinę įtrauktį ir dalyvavimą. Taip Komisija ir toliau plėtos Europos socialinės ekonomikos regionų projektą (ESER) ir 2021 m. gegužės mėn. Manheimio mieste organizuos Europos socialinės ekonomikos aukščiausiojo lygio susitikimą.

Savo politinėse gairėse Komisija akcentavo, kaip svarbu **kovoti su nelygybe ES**. ES gali išnaudoti visą savo potencialą, tik jeigu pasitelks visus turimus talentus ir įvairovę. Tai, kad žmonės ES vis dar susiduria su diskriminacija, silpnina ES socialinę sanglaudą, sumažina ekonomikos potencialą ir kelia tiesioginę grėsmę pagrindinėms teisėms ir ES vertybėms. Atsižvelgdama į Pirmininkės U. von der Leyen įsipareigojimą sukurti lygybės Sąjungą, Komisija priėmė **2020–2025 m. ES lyčių lygybės strategiją**¹⁰⁶, ES kovos su rasizmu veiksmų

¹⁰³ Savanoriška veikla yra viena iš matomiausių solidarumo išraiškų. Dalyvaudami Europos solidarumo korpuse veikloje jauni žmonės padeda patenkinti nustatytus vietos bendruomenių poreikius ir spręsti svarbius visuomenės uždavinius. Savanoriška veikla taip pat suteikia galimybę jaunimui įgyti naudingos patirties, įgūdžių ir kompetencijos, reikalingos savo pačių asmeniniam, edukaciniam, socialiniam, pilietiniam ir profesiniam tobulėjimui, taip pagerinti įsidarbinimo galimybes ir galimybes būti aktyviu piliečiu. Remiantis dalyvių pateiktais duomenimis, 76 proc. savanorių teigia, jog sudalyvavę savanoriškoje veikloje jie ketina aktyviau dalyvauti socialiniame ir politiniame savo bendruomenės gyvenime. 87 proc. savanorių ketina grįžę ir toliau dalyvauti ir būti aktyvūs solidarumo srityje.

¹⁰⁴ Tai leidžia jauniems žmonėms Europoje ir Pietų Viduržemio jūros regione dalyvauti prasmingai keičiantis tarpkultūrine patirtimi internetu.

¹⁰⁵ 2018/C 195/01.

¹⁰⁶ COM(2020) 152 *final*.

planą¹⁰⁷ ir strategines programas dėl LGBTIQ¹⁰⁸ ir romų¹⁰⁹. 2021 m. Komisijos darbo programoje numatytos papildomos šios srities iniciatyvos, kaip antai pasiūlymas dėl smurto lyties pagrindu ir smurto namuose prevencijos ir kovos su juo; iniciatyva papildyti ES nusikaltimų sąrašą įtraukiant į jį visų formų neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas; strategija dėl neįgaliųjų teisių ir komunikatas dėl ES kovos su antisemitizmu strategijos.

13 veiksmas. Komisija pasiūlys naujas lygybės ir kovos su diskriminacija priemones, kaip paskelbta strateginiuose dokumentuose.

14 veiksmas. Komisija skatins jaunų europiečių europinės tapatybės jausmą per programą „Erasmus+“, Europos solidarumo korpuso programą ir „Jean Monnet“ veiksmus.

15 veiksmas. Komisija ir toliau stebės ribojamųjų priemonių, ypač taikomų per krizę, poveikį ES pilietybės teisėms, laisviems ir sąžiningiems rinkimams ir sąžiningiems demokratiniais debatais, kol tokios priemonės nebus panaikintos, ir toliau padės valstybėms narėms keistis geriausia patirtimi šiais klausimais Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinkle.

5. ES piliečių apsauga Europoje ir užsienyje, taip pat krizės laikotarpiu ir (arba) ekstremaliojoje situacijoje

5.1 Solidarumas imantis veiksmų ES piliečių naudai

COVID-19 pandemija ir jos padariniai akcentavo valstybių narių ir pavienių visuomenės narių solidarumo vertę. Pandemija padarė įvairų poveikį europiečiams priklausomai nuo jų socialinio statuso, lyties, jų darbo sektoriaus, nuo to, ar jie laikomi svarbiausiais darbuotojais, ir ypač, kalbant apie poveikį jų sveikatai, priklausomai nuo jų amžiaus ir kitų ligų. Dėl

¹⁰⁷ „Lygybės sąjunga. 2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planas“, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/a_union_of_equality_eu_action_plan_against_racism_2020_-_2025_lt.pdf. Vienas iš paskelbtų veiksmų – Komisija surengs praktinį seminarą rinkimų klausimais, kuriame bus keičiamasi geriausia patirtimi įtraukios demokratijos srityje ir ji bus propaguojama, kad būtų sudaromi kandidatų sąrašai, atspindintys mūsų visuomenės įvairovę. Šį praktinį seminarą planuojama surengti 2022 m., siekiant geriau pasirengti 2024 m. vyksiantiems Europos Parlamento rinkimams.

¹⁰⁸ „Lygybės Sąjunga. 2020–2025 m. LGBTIQ asmenų lygybės strategija“.

¹⁰⁹ ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginiame plane nustatomas išsamus 2020–2030 m. trijų ramsčių požiūris: juo papildoma socialinė ir ekonominė marginalizuotų romų įtrauktis kartu skatinant lygybę ir dalyvavimą. Taigi siekiama sudaryti galimybę visiems romams realizuoti visą savo potencialą ir dalyvauti politiniame, socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime.

pandemijos taip pat išryškėjo ir padidėjo esama nelygybė mūsų visuomenėje¹¹⁰. Europoje imtasi labai įvairių atsakomųjų veiksmų, kuriuose dalyvavo ES ir nacionalinės vyriausybės, pramonė, pilietinė visuomenė ir savo bendruomenėse aktyvūs piliečiai¹¹¹.

Siekdama apsaugoti gyvybes ir pragyvenimo šaltinius bei užtikrinti ilgalaikį klestėjimą skatinantį atsigavimą Komisija pasiūlė **iniciatyvą „Next Generation EU“**, kuri yra 750 mlrd. EUR ekonomikos gaivinimo programa, ir tikslinius 2021–2027 m. ES biudžeto papildymus. Komisija yra įsipareigojusi atsigaunant ekonomikai daugiausia dėmesio skirti lygybei, kad būtų užtikrinamas tvarus ir ilgalaikis stabilumas.

Europos visuomenė tikisi, kad ateityje ES veiksmingiau reaguos į sveikatos krizes. Reaguodama į COVID-19 pandemiją ir pripažindama, kad naujos COVID-19 vakcinos galėtų padėti išeiti iš pandemijos sukeltos krizės, Komisija parengė plataus užmojo **ES vakcinų nuo COVID-19 strategiją**¹¹², kuri buvo priimta 2020 m. birželio mėn. ir pagal kurią bus užtikrinama galimybė gauti vakcinų pagal išankstinius pirkimo susitarimus su pirmaujančiais COVID-19 vakcinų gamintojais. Ji taip pat padeda valstybėms narėms pasiruošti sėkmingai gauti ir pradėti naudoti COVID-19 vakcinas, kai tik jos pasirodys¹¹³. Komisija taip pat kuria stiprią **Europos sveikatos sąjungą**, kurioje bus geriau apsaugoma piliečių sveikata, kuriamos priemonės, kad ES ir jos valstybės narės galėtų geriau užkirsti kelią ateities pandemijoms ir su jomis kovoti, ir didinamas Europos sveikatos priežiūros sistemų atsparumas. Tuo tikslu 2020 m. lapkričio 11 d. Komisija priėmė pasiūlymą dėl reglamento dėl didelių tarpvalstybinio pobūdžio grėsmių sveikatai¹¹⁴, kad geriau apsaugotų europiečių sveikatą ir kolektyviai reaguotų į tarpvalstybines sveikatos krizes, kartu su pasiūlymais išplėsti Europos vaistų agentūros¹¹⁵ ir Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro¹¹⁶ įgaliojimus.

Komisija taip pat pasiūlė naują ES sveikatos programą „**EU4Health**“, pagal kurią bus remiami įvairūs veiksmai siekiant apsaugoti Sąjungos piliečius nuo didelių tarpvalstybinio pobūdžio grėsmių sveikatai, padidinti vaistų, medicinos priemonių ir kitų krizės atveju svarbių produktų prieinamumą, padėti užtikrinti jų įperkamumą, remti inovacijas ir stiprinti

¹¹⁰ Pavyzdžiui, COVID-19 pandemija padarė neproporcingai neigiamą poveikį marginalizuotoms ir teisių neturinčioms romų bendruomenėms. ES romų strateginiame plane pateikiamos konkrečios valstybėms narėms skirtos rekomendacijos užtikrinti, kad įgyvendindamos būsimas strategijas jos geriau pasiruoštų panašioms krizėms. Pandemijos patirtimi taip pat remiamasi renkant pagrindinius naujosios programos tikslus (pvz., būsto ir pagrindinių paslaugų srityje) ir priemones, siūlomas Tarybos rekomendacijos projekte (pvz., skaitmeninės įtraukties rėmimas ir nuotolinis romų vaikų mokymas).

¹¹¹ Dėl išsamesnės informacijos žr. dokumentą „Koronavirusas. Solidarūs Europos veiksmai“, https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/coronavirus-european-solidarity-action_lt.

¹¹² COM(2020) 245 *final*.

¹¹³ Be to, būsimoje Europos vaistų strategijoje sprendžiami svarbūs klausimai, kurie dešimtmečius rūpi pacientams ir sveikatos priežiūros sistemoms, pavyzdžiui, vaistų prieinamumas ir įperkamumas, sveikatos priežiūros sistemų tvarumas ir vaistų stoka. Joje numatoma įvertinti galiojančią sistemą, kad būtų galima ją suskaitmeninti ir atnaujinti, ypač siekiant patenkinti nepatenkintus poreikius, be to, numatomi ES pramonės konkurencingumo pasaulyje skatinimo veiksmai. Tai padės kurti krizėms atsparią sistemą, kurioje visais atvejais užtikrinama galimybė gauti saugių, kokybiškų ir veiksmingų vaistų.

¹¹⁴ COM(2020) 727 *final*.

¹¹⁵ COM(2020) 725 *final*.

¹¹⁶ COM(2020) 726 *final*.

sveikatos sistemas bei sveikatos priežiūros sektoriaus darbo jėgą, be kita ko, vykdančią skaitmeninę pertvarką.

Nuo pat U. von der Leyen vadovaujamos Komisijos kadencijos pradžios buvo nustatytas politinis prioritetas visapusiškai įgyvendinti **Europos socialinių teisių ramstį**. Gaivinant ekonomiką ir kuriant teisingą ir atsparią ekonomiką būtina užtikrinti, kad visi ES darbuotojai uždirbtų pakankamai lėšų oriam gyvenimui ir šiuo požiūriu svarbų vaidmenį atlieka minimalusis darbo užmokestis. Minimalusis darbo užmokestis yra svarbus ir valstybėse, kuriose galioja tik kolektyviai sutartos apatinės darbo užmokesčio ribos, ir valstybėse, kuriose minimalusis darbo užmokestis yra įtvirtintas teisės aktuose. Komisijos pasiūlymas¹¹⁷ priimtas 2020 m. spalio 28 d. Europos socialinių teisių ramstis bus Europos atsigavimo kelrodis ir geriausia priemonė užtikrinanti, kad niekas neliktų nuošalyje. Komisija paskelbė¹¹⁸, kad pateiks plataus užmojo veiksmų planą, kad užtikrintų visapusišką ramsčio įgyvendinimą. Veiksmų planas padės užtikrinti socialinį ir ekonominį atsigavimą ir atsparumo augimą vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu, siekiant didinti socialinį skaitmeninės ir žaliosios pertvarkos teisingumą.

Krizė taip pat padarė neigiamą poveikį jaunų žmonių gyvenimui ir jį galima iš dalies sumažinti pasitelkiant **Jaunimo garantijų iniciatyvą**¹¹⁹. 2013 m. Jaunimo garantijų iniciatyva, kuri buvo pradėta įgyvendinti, kai ankstesnė jaunimo užimtumo krizė buvo pasiekusi aukščiausią tašką, padarė stiprų keičiamąjį poveikį daugelyje valstybių narių. Nuo jos pradžios daugiau nei 24 mln. jaunuolių gavo darbo pasiūlymus ar tęsė mokslus, stažavosi ar tapo pameistriais ir tai buvo tarpinis etapas jiems siekiant karjeros ateityje. 2020 m. jaunimo užimtumo rėmimo dokumentų rinkinyje¹²⁰ Komisija pasiūlė papildomas priemones remti jaunimą darbo rinkoje, be kita ko, stiprinant Jaunimo garantijų iniciatyvą ir aprėpiant palankių sąlygų neturinčius jaunuolius visoje ES¹²¹.

¹¹⁷ COM(2020) 682 *final*.

¹¹⁸ 2020 m. sausio 14 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tvirta socialinė Europa teisingai pertvarkai užtikrinti“, COM(2020)14 *final*. Ši iniciatyva patvirtinta 2021 m. Komisijos darbo programoje.

¹¹⁹ Jaunimo garantijų iniciatyva – tai visų ES valstybių narių įsipareigojimas užtikrinti, kad kiekvienas jaunesnis nei 25 metų jaunuolis per keturis mėnesius nuo darbo netekimo arba formaliojo mokymosi užbaigimo gautų gerą pasiūlymą dirbti, toliau mokytis, dalyvauti pameistrystės programoje arba stažuotis.

¹²⁰ Dokumentų rinkinys derinamas su Europos įgūdžių darbotvarke ir, visų pirma, Komisijos pasiūlymu dėl Tarybos rekomendacijos dėl profesinio rengimo ir mokymo (PRM). Šios priemonės padės suteikti žmonėms subalansuotą įvairias žinias, įgūdžius ir kompetenciją, kurie sudarys tvirtą pagrindą atsparumui, mokymuisi visą gyvenimą, užimtumui visą gyvenimą, socialinei įtraukčiai, aktyviam pilietiškumui ir asmeniniam tobulėjimui.

¹²¹ COM(2020) 276 *final*.

16 veiksmas. Komisija įgyvendins ES vakcinų nuo COVID-19 strategiją kartu valstybėmis narėmis, visiems piliečiams užtikrinant greitą, vienodą ir įperkamą galimybę gauti tas vakcinas. Komisija tęs darbą kurdama stiprią Europos sveikatos sąjungą, kurioje valstybės narės ruošiasi sveikatos krizėms ir į jas reaguoja kartu, medicinos atsargos yra prieinamos, įperkamos ir novatoriškos, o valstybės kartu siekia tobulinti prevencijos, gydymo ir tolesnės priežiūros priemones, taikomas tokių ligų kaip vėžys atveju.

17 veiksmas. Komisija padidins paramą jauniems ES piliečiams, įskaitant palankių sąlygų neturinčių grupių atstovus, siekdama padėti jiems įgyti išsilavinimą, mokytis ir galiausiai patekti į darbo rinką pagal sustiprintą Jaunimo garantijų iniciatyvą.

5.2. Solidarumas imantis veiksmų ES piliečių naudai už ES ribų

Iki pasaulinės pandemijos vis daugiau europiečių keliavo už ES ribų, taip pat į atokius regionus¹²². Tam tikrais vertinimais beveik 7 mln. ES piliečių¹²³ keliauja į vietas ar gyvena vietose, kuriose jiems atstovaujama nepakankamai¹²⁴. Tačiau ne visos ES valstybės narės turi ambasadą ar konsulatą visose pasaulio valstybėse. Teisė į vienodą **konsulinę apsaugą** yra viena iš konkrečių teisių, pagal Sutartis suteikiamų ES piliečiams¹²⁵, ir tai yra konkretus Europos solidarumo pavyzdys. Valstybės narės privalo padėti ES piliečiams, kuriems nėra pakankamai atstovaujama trečiojoje valstybėje, tokiomis pat sąlygomis, kaip jos padeda savo piliečiams. Greitosios „Eurobarometro“ apklausos Nr. 485 duomenimis, apie šią teisę žino maždaug trys ketvirtadaliai respondentų (76 proc.).

Nors konsulinė apsauga paprastai kasdien suteikiama pavieniams sunkumų patiriantiems ES piliečiams visame pasaulyje, būna didesnio masto įvykių, dėl kurių **27 ES valstybės narės turi imtis suderintų ir bendrų veiksmų**. Pastaraisiais metais buvo keli įvykiai, dėl kurių teko imtis bendrų veiksmų, įskaitant gaivalines nelaimes, teroristinius išpuolius, pilietinius neramumus ir pasiruošimą pasaulinio lygio sporto renginiams, bet nė vienas iš jų nebuvo tokio masto ir sudėtingumo kaip COVID-19 protrūkis.

Dėdamos precedento neturinčias repatriacijos pastangas valstybės narės su Europos Komisijos ir Europos išorės veiksmų tarnybos pagalba 2020 m. vasario–gegužės mėn.

¹²² Daugelis ES piliečių, įskaitant dvigubą pilietybę turinčius asmenis, taip pat nuolat gyvena trečiojoje valstybėje.

¹²³ SWD (2018) 273 *final*.

¹²⁴ Asmenimis, kuriems „nepakankamai atstovaujama“, laikomi piliečiai, kurių valstybė narė neturi ambasadų ar konsulatų trečiojoje valstybėje arba faktiškai negali suteikti pagalbos.

¹²⁵ Ši teisė įtvirtinta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 20 straipsnio 2 dalies c punkte ir 23 straipsnyje, taip pat Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 46 straipsnyje.

sugebėjo grąžinti namo daugiau nei pusę milijono Europos piliečių, kuriems padarė poveikį visame pasaulyje nustatyti su COVID-19 susiję kelionių apribojimai¹²⁶. Komisija ES biudžeto lėšomis bendrai finansavo iki 75 proc. bendrą repatriacijos skrydžių išlaidas per Sąjungos civilinės saugos mechanizmą. Tai pademonstravo ES solidarumą imantis veiksmų sudėtingu laikotarpiu ir konsulinės apsaugos kaip vienos iš ES pilietybės teisių naudą¹²⁷.

Organizuodamos dėl COVID-19 protrūkio užsienyje įstrigusią ES piliečių repatriaciją valstybės narės **netaikė skirtingo požiūrio nepakankamai ir pakankamai atstovaujamiems ES piliečiams**. Turint repatriacijos pajėgumų, pagalba buvo teikiama visiems Europos piliečiams¹²⁸.

COVID-19 krizė akcentavo **poreikį toliau didinti ES solidarumą siekiant geriau apsaugoti ES piliečius užsienyje**, visų pirma krizės atvejais. Tarp valstybių narių vis dar yra didelių skirtumų dėl pajėgumų teikti pagalbą trečiosiose valstybėse, be kita ko, dėl jų konsulinių tinklų dydžio, vietos darbuotojų skaičiaus ir materialiojo turto, kurį galima skirti repatriacijai. Tai gali padaryti poveikį ne tik ES piliečiams, kuriems nepakankamai atstovaujama, bet ir ES piliečiams, kuriems atstovaujama, jeigu jų valstybė narė per krizę negali laiku suteikti jiems pagalbos¹²⁹.

Iš su šia krize susijusios patirties akivaizdu, kokį svarbų vaidmenį atliko ES delegacijos, kurios grąžinant piliečius į tėvynę derino veiksmus su ES valstybėmis narėmis, padėjo sudaryti komerciniais skrydžiais ir ES vyriausybių organizuotais skrydžiais skraidintų asmenų sąrašus. Pagal galiojančius ES teisės aktus ES delegacijoms pavedama tik vykdyti koordinavimą ir teikti informaciją, bet dauguma ES piliečių¹³⁰ palankiai vertintų jų aktyvesnį vaidmenį teikiant pagalbą sudėtingoje padėtyje atsidūrusiems ES piliečiams¹³¹. Įgyvendindama savo pagrindinį prioritetą „pasaulyje stipresnė Europa“, Komisija **peržiūrės Konsulinės apsaugos direktyvą**, kad būtų lengviau naudotis Sąjungos pilietybės teise į konsulinę apsaugą ir kad padidintų ES solidarumą siekiant geriau apsaugoti ES piliečius užsienyje, visų pirma krizės atvejais. Taip būtų stiprinamas valstybių narių bendradarbiavimas ir ES pagalbinis vaidmuo kuo labiau išnaudojant jos unikalų ES delegacijų tinklą siekiant teikti konsulinę pagalbą sudėtingoje padėtyje atsidūrusiems ES piliečiams, pavyzdžiui, leidžiant delegacijoms organizuoti repatriacijos skrydžius ir išduoti laikinuosius keliones

¹²⁶ Šiuo tikslu Europos išorės veiksmų tarnyba sukūrė specialios paskirties konsulinę darbo grupę, kuri glaudžiai bendradarbiavo su valstybėmis narėmis ir Komisijos Reagavimo į nelaimės koordinavimo centru (RNKC) koordinuodama repatriacijos veiksmus.

¹²⁷ Šios pastangos buvo akivaizdžios piliečiams ir daugiau nei 60 proc. respondentų, dalyvavusių viešose konsultacijose rengiant šią ataskaitą, minėjo, kad žinojo apie repatriacijos skrydžius, kuriuos valstybės narės ir Europos Komisija organizavo ES piliečiams, kurie įvykus COVID-19 protrūkiui buvo trečiosiose valstybėse.

¹²⁸ Pirmojo istorijoje tokio masto ES valstybių narių ir ES institucijų bendradarbiavimo veiksmais taip pat pasinaudojo valstybių partnerių, kaip antai Norvegijos, Serbijos, Šveicarijos, Turkijos ir Jungtinės Karalystės, piliečiai, kurie buvo taip pat repatrijuojami ES skrydžiais.

¹²⁹ Taip pat būtina atsižvelgti į Jungtinės Karalystės išstojimą iš ES, nes ši šalis turi didelį konsulinį tinklą ir pajėgumus padėti krizinėse situacijose.

¹³⁰ Atliekant 2020 m. „Eurobarometro“ apklausą, daugiau nei 9 iš 10 respondentų (92 proc.) patvirtino, kad jiems esant ES nepriklausančioje valstybėje, kurioje nėra jų valstybės konsulato ar ambasados, jeigu jiems prireiktų pagalbos, jie norėtų jos prašyti iš ES delegacijos.

¹³¹ Panašiai, per viešas konsultacijas rengiant šią ataskaitą paaiškėjo, kad maždaug 90 proc. pritaria idėjai, kad ES delegacijos turėtų turėti galimybę prireikus padėti ES piliečiams trečiosiose valstybėse.

dokumentus. ES delegacijos turėtų papildyti valstybių narių konsulatų tinklus, visų pirma trečiojoje valstybėje, kuriose neatstovaujama nė vienai valstybei narei ar atstovaujama vos kelioms valstybėms narėms. Kadangi ne visos šios problemos galima išspręsti remiantis SESV 23 straipsniu (dėl konsulinės apsaugos), Komisija taip pat apsvarstys, ar reikia išplėsti ES pilietybės teisę ir įtraukti konsulinę apsaugą pagal SESV 25 straipsnio 2 dalį.

18 veiksmas. 2021 m. Komisija peržiūrės ES taisyklės dėl konsulinės apsaugos siekdama padidinti ES ir valstybių narių pasirengimą ir pajėgumus apsaugoti Europos piliečius ir teikti jiems pagalbą ištikus krizei.

6. Išvados

ES pilietybė yra Europos projekto šerdis. Piliečiai tikisi, kad ES apsaugos jų teises ir kurs pridėtinę vertę įvairiose jų gyvenimo srityse. Prasidėjus pasaulinei sveikatos krizei taip pat paaiškėjo, kokia yra dabartinė ES tikrovė, kurioje norint apsaugoti europiečių gyvybes ir pragyvenimo šaltinius dėl įvairių tarpvalstybinių ryšių ir šalutinio poveikio tampa būtinas bendras europinis požiūris.

Dar iki COVID-19 krizės dėl naujų politinių, socialinių ir techninių sunkumų kilo poreikis iš naujo įvertinti senus metodus ir imtis naujų veiksmų siekiant apsaugoti ir išplėsti galimybę ES piliečiams naudotis pagrindinėmis trimis teisėmis: judėjimo laisve, teise dalyvauti laisvuose ir sąžininguose rinkimuose ir teise į konsulinę apsaugą už ES ribų. Tačiau, kaip matyti iš šios ataskaitos, ES pilietybės sąvoka ir į piliečius orientuoti ES veiksmai susiję ne tik su tuo.

Komisija nuolat stebi ir vertina padėtį valstybėse narėse ir imasi veiksmų pagal ES sutartis ir Teisingumo Teismo jurisprudenciją. Artimiausiais metais ji pasiūlys teisėkūros veiksmus keliose srityse, kad pašalintų spragas ir padidintų teisinį saugumą piliečiams naudojantis savo teisėmis. Kitose srityse visapusiškas naudojimasis piliečių teisėmis priklauso ne tik nuo teisės aktų, bet ir nuo jų įgyvendinimo, kurį užtikrinus aplinkybės pasikeistų ir piliečiai galėtų visapusiškai ir iš esmės naudotis šiomis teisėmis. Šiose srityse ataskaitoje pristatomi veiksmai, kuriais Komisija sieks būtinų pokyčių.

Komisija yra įsipareigojusi įgyvendinti šioje ataskaitoje nustatytus veiksmus. Tuo tikslu ji bendradarbiaus su kitais subjektais – ES institucijomis, valstybėmis narėmis, vietos ir regioninėmis valdžios institucijomis, pilietine visuomene ir, svarbiausia, pačiais piliečiais.

Priedas dėl tolesnio 2017 m. ES pilietybės ataskaitoje paskelbtų veiksmų įgyvendinimo

2017–2019 m. prioritetas	Veiksmai
ES piliečių teisių ir ES bendrų vertybių skatinimas	
1. 2017 ir 2018 m. surengs visos ES masto informuotumo didinimo ir sąmoningumo ugdymo kampanijas ES piliečių teisių klausimais, įskaitant kampaniją apie konsulinę apsaugą, o artėjant 2019 m. Europos Parlamento rinkimams – kampaniją apie rinkimų teises	• Remdama dalyvavimą rinkimuose ir suteikdama piliečiams galimybę priimti pagrįstus sprendimus prieš Europos Parlamento rinkimus 2019 m. gegužės mėn., Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su Europos Parlamentu, vykdė informacines ir komunikacijos kampanijas, be kita ko, dėl to, ką veikia ES, kaip balsuoti ir kaip dalyvauti. Tos kampanijos buvo aktyvios ir daugiakalbės, jose pabrėžtas vietos aspektas, taip pat buvo teikiama informacija apie registravimosi terminus, kur registruotis ir apie visus būtinus praktinius veiksmus. • 2018 m. vasarą Komisija (JUST GD) vykdė sėkmingą socialinės žiniasklaidos kampaniją, kad informuotų keliaujančius ES piliečius apie jų teisę į konsulinę apsaugą užsienyje. Kampanija buvo susijusi su ES direktyvos dėl konsulinės apsaugos taikymo pradžia.
2. Imsis veiksmų sustiprinti Europos savanorių tarnybą ir propaguoti savanoriškos	• Reglamentas (ES) 2018/1475, kuriuo nustatoma Europos solidarumo korpuso teisinė sistema, įsigaliojo 2018 m.

veiklos naudą ir integraciją švietimo sistemoje. Komisija iki 2020 m. pakvies pirmuosius 100 000 jaunų europiečių prisijungti prie Europos solidarumo korpuso, kuris suteiks galimybę išsiugdyti naujų gebėjimų ir įgyti prasmingos patirties, įnešti svarų indėlį į visos ES visuomenę ir pradant karjerą įgyti neįkainojamos patirties bei vertingų gebėjimų.	spalio mėn. Reglamentu nustatoma teisinė sistema jauniems žmonėms vykdyti savanorišką veiklą ar dirbti Europos solidarumo korpusui įgyvendinant remiamus projektus visoje Europoje.
3. Apsaugos ES pilietybės pagrindą ir neatsiejamas jos vertybes. Parengs valstybių narių programų, pagal kurias investuotojams suteikiama ES pilietybė, ataskaitą ir joje apibūdins savo veiksmus šioje srityje bei esamą nacionalinę teisę ir praktiką, taip pat pateiks valstybėms narėms tam tikrų rekomendacijų.	• 2019 m. sausio mėn. Komisija priėmė ataskaitą dėl investuotojų pilietybės ir leidimo gyventi schemų ES (COM(2019)12 <i>final</i>). Tai pirmasis išsamus visų investuotojų pilietybės („auksinio paso“) ir leidimo gyventi („auksinės vizos“) schemų ES tyrimas. Apžvelgiama esama praktika ir nustatoma tokių programų keliama rizika ES, ypač dėl saugumo, pinigų plovimo, mokesčių slėpimo ir korupcijos. Komisija ir toliau stebi bendresnius ES teisės aktų atitikties aspektus, susijusius su šiomis schemomis. • 2018 m. gegužės mėn. Taryba priėmė Rekomendaciją dėl bendrų vertybių, įtraukaus švietimo ir europinio mokymo aspekto propagavimo. Rekomendacija siekiama skatinti priklausymo jausmą – perteikiant bendras vertybes, užtikrinant įtraukų švietimą ir mokant apie ES ir jos valstybes narės siekiant sustiprinti priklausymo mokyklai, vietos bendruomenei, valstybei ir ES šeimai jausmą. Taip pat 2018 m. gegužės mėn. rengdama pirmąją Europos švietimo erdvės dokumentų rinkinį Taryba priėmė Rekomendaciją dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą kompetencijų, įskaitant su pilietiškumu susijusią kompetenciją. • 2019 m. lapkričio mėn. Komisija (EAC GD) įsteigė Jano Amoso Komenskio apdovanojimą, skiriamą vidurinėms mokykloms, naudojančioms kūrybiškus moksleivių mokymo apie Europos Sąjungą metodus. • 2017, 2018 ir 2019 m. Komisija (EAC GD) įteikė Altiero Spinelli premiją už informavimo veiklą, skiriamą už išskirtinį darbą didinant piliečių žinias ir informuotumą apie ES.
Piliečių dalyvavimo ES demokratiname gyvenime skatinimas ir didinimas	
1. Stiprins piliečių dialogus ir skatins viešas diskusijas, kad visuomenė geriau suprastų ES poveikį kasdieniam piliečių gyvenimui ir kad būtų galima skatinti keitimosi nuomonėmis su piliečiais procesus.	• Nuo 2014 m. iki Europos Parlamento rinkimų 2019 m. gegužės mėn. buvo organizuota maždaug 1 800 piliečių dialogų daugiau nei 635 skirtingose vietose, juose dalyvavo apie 200 000 visų pilietybių, amžių, rasių, religijų ir politinių nuomonių piliečių. Kiekvienas Komisijos narys aktyviai dalyvavo tuose dialoguose ir tai padėjo piliečiams suprasti, kaip jų naudai veikia ES politika, siekiant paskatinti jų tiesioginį dalyvavimą bendradarbiaujant su pagrindiniais sprendimus priimančiais subjektais Komisijoje ir ryšį su ES demokratija apskritai.
2. Siekdama užtikrinti, kad ES piliečiai vietos lygmeniu galėtų veiksmingai naudotis savo balsavimo teisėmis, pateiks ES vietos rinkimų teisės aktų įgyvendinimo ataskaitą.	• Vykdydama savo įsipareigojimus pagal 2017 m. ES pilietybės ataskaitą, 2018 m. vasario mėn. Komisija paskelbė ataskaitą (COM(2018)044 <i>final</i>) dėl galimybių naudotis balsavimo teise ir būti kandidatais per vietos savivaldos rinkimus taikymo gyvenant kitoje ES valstybėje narėje. Ataskaitoje vertinama, kaip tokie judės piliečiai naudojos šiomis teisėmis nuo 2012 m., ir pažymima, kaip gilinti žinias apie jų demokratinį dalyvavimą, teikiant informaciją ir didinant piliečių informuotumą apie šią

	teisę, kad balsuoti būtų lengviau, ir bendradarbiaujant su suinteresuotaisiais subjektais siekiant padėti tai pasiekti. Ataskaitoje pateikiami valstybių narių patirties skatinant demokratinį piliečių dalyvavimą pavyzdžiai.
3. Populiarins geriausią patirtį, kuri padeda piliečiams balsuoti ir būti kandidatais per Europos Parlamento rinkimus, taip pat tokios patirties pavyzdžius, susijusius su teisės balsuoti išsaugojimu tais atvejais, kai persikeliama į kitą valstybę narę, ir galimybėmis gauti kitų šalių politines naujienas, kad būtų galima kelti rinkėjų aktyvumo 2019 m. Europos Parlamento rinkimuose lygį ir užtikrinti plataus masto demokratinį dalyvavimą.	• 2018 m. vasario mėn. Komisija pateikė Rekomendaciją dėl 2019 m. Europos Parlamento rinkimų europinio pobūdžio stiprinimo ir veiksmingo rengimo (C(2018)900 final). Joje kompetentingos nacionalinės institucijos raginamos skatinti nepakankamai atstovaujamas grupes, įskaitant neįgaliuosius, naudotis rinkimų teisėmis ir apskritai remti demokratinę elgseną ir padėti užtikrinti didelį aktyvumą. • Tos pačios institucijos taip pat raginamos remiantis valstybių narių patirtimi nustatyti geriausią rinkimų procesui kylančių kibernetinių atakų ir dezinformacijos grėsmių nustatymo, mažinimo ir valdymo praktiką. 2018 m. balandžio mėn. Komisija surengė susijusį renginį, kuriame daugiausia dėmesio buvo skiriama planiniam keitimuisi patirtimi tarp valstybių narių ir buvo pristatoma, kaip didinti neįgalių piliečių kaip kandidatų dalyvavimą. • Dedama bendras pastangas, kad užtikrintų laisvus ir sąžiningus rinkimus, 2018 m. rugsėjo mėn. Komisija priėmė rinkimų dokumentų rinkinį, kuriame buvo komunikatas ir rekomendacija su raginimais valstybėms narėms sukurti nacionalinius rinkimų tinklus, į juos įtraukiant už rinkimų klausimus atsakingas nacionalines institucijas ir institucijas, atsakingas už rinkimų veiklos vykdymo internetu stebėseną ir taisyklių įgyvendinimą. Nacionaliniuose bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinkluose buvo paskirti keli kontaktiniai centrai, kurie dalyvautų Europos bendradarbiavimo rinkimų klausimais tinklo, kuris yra platforma, teikianti perspėjimus apie grėsmes, padedanti keistis geriausia patirtimi, aptarti bendrus nustatytų problemų sprendimus ir skatinti bendrus nacionalinių tinklų projektus bei pratybas, veikloje. • 2018 m. lapkričio mėn. Komisija savo metinį kolokviumą pagrindinių teisių klausimais skyrė demokratijai ES. Jame susirinko aukšto lygio atstovai iš valstybių narių vyriausybių, tarptautinių organizacijų, privačiojo sektoriaus, akademinio pasaulio ir pilietinės visuomenės, kad aptartų i) ES piliečių demokratinio dalyvavimo ir politinio atstovavimo jiems demokratinuose debatuose klausimą, ii) pilietinės visuomenės vaidmenį kuriant aktyvią demokratiją ir iii) skaidrios ir pagrįstos informacijos svarbą užtikrinant pagrįstus ir įtraukius demokratinis debatus ir saugius rinkimus. • Komisija taip pat ragino propaguoti ES piliečių teises vietos lygmeniu skiriant finansavimą teisių, lygybės ir pilietiškumo programos lėšomis ir organizuojant renginius, pavyzdžiui, Europos regionų ir miestų savaitę.
Kasdienio ES piliečių gyvenimo supaprastinimas	
1. Pateiks pasiūlymą dėl bendrųjų skaitmeninių vartų, kad piliečiai galėtų nesudėtingai internetu gauti informaciją, pagalbą ir problemų sprendimo paslaugas, taip pat turėtų galimybę tarpvalstybiniais atvejais internetu atlikti administracines procedūras;	• Reglamentas (ES) 2018/1724 kuriuo sukuriama bendrieji skaitmeniniai vartai, skirti suteikti prieigą prie informacijos, procedūrų ir pagalbos bei problemų sprendimo paslaugų, ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012, įsigaliojo 2018 m. gruodžio 11 d. Naujieji vartai yra visiškai integruoti į

siekdama šio tikslo, ji darniai ir patogiu naudoti bei į vartotoją orientuotu būdu susies atitinkamą ES ir nacionalinį turinį bei paslaugas. Be to, įvertins galimybes mažinti biurokratiją nacionalinės valdžios institucijose ir reikalaus užtikrinti, kad piliečiai savo duomenis turėtų teikti tik vieną kartą.	atnaujintą portalą „Jūsų Europa“ ir per juos galima prieiti prie internetu skelbiamos informacijos ir procedūrų, gauti pagalbą ir pasinaudoti piliečiams ir įmonėms teikiamomis problemų sprendimo paslaugomis.
2. Siekdama užtikrinti veiksmingesnį ir patogesnį ES piliečių judumą, toliau lengvins ir skatins keliones daugiarūšių transportu visoje ES, t. y. nustatys kelionių daugiarūšių transportu informacijos paslaugų teikimo visoje ES technines sąlygas ir didins sistemų ir paslaugų sąveikumą ir suderinamumą.	• 2017 m. gegužės 31 d. Deleguotuoju reglamentu 2017/1926, kuriuo papildoma Intelektinių transporto sistemų direktyva 2010/40/ES, sukuriama kelionių daugiarūšių transportu informacijos paslaugų teikimo visoje ES tobulinimo sistema. Nustatomi būtinieji reikalavimai, kad kelionių daugiarūšių transportu informacijos paslaugos visoje ES būtų tikslios ir kad jomis būtų galima naudotis tarpvalstybiniu mastu. Nustatomos specifikacijos, būtinos siekiant užtikrinti standartinių keliavimo ir eismo duomenų prieinamumą, keitimąsi jais ir jų atnaujinimą, taip pat paskirstytąjį kelionių planavimą, būtinus norint ES teikti kelionių daugiarūšių transportu informacijos paslaugas. • 2018 m. buvo paskelbti Daugiarūšio transporto metais – metais, kuriais Komisija akcentavo daugiarūšio transporto svarbą ES transporto sistemai ir suorganizavo kelis renginius, kurių tikslas – skatinti transporto sektoriaus kaip visiškai integruotos sistemos veikimą.
Saugumo didinimas ir lygybės skatinimas	
1. Per pirmąjį 2017 m. ketvirtį užbaigs tyrimą, kaip, įgyvendinant ES politiką, būtų galima didinti ES piliečių tapatybės kortelių ir kitoje valstybėje narėje gyvenančių ES piliečių ir jų šeimos narių, kurie nėra ES piliečiai, teisę gyventi šalyje patvirtinančių dokumentų apsaugą. Komisija įvertins tolesnius veiksmus, esamas galimybes ir jų poveikį ir apsvarstys galimybę iki 2017 m. pabaigos imtis teisėkūros iniciatyvos.	• 2019 m. birželio 20 d. Reglamentas (ES) 2019/1157 dėl Sąjungos piliečių tapatybės kortelių ir Sąjungos piliečiams bei jų šeimos nariams, kurie naudojami laisvo judėjimo teise, išduodamų teisę gyventi šalyje patvirtinančių dokumentų saugumo didinimo įsigaliojo 2019 m. rugpjūčio 1 d. ir bus taikomas nuo 2021 m. rugpjūčio 2 d. Juo siekiama padėti judiems ES piliečiams ir jų šeimos nariams naudotis savo ES teise į laisvą judėjimą padidinant jų dokumentų patikimumą ir priimtinumą tarpvalstybiniu lygmeniu. Juo taip pat siekiama padidinti Europos saugumą užpildant saugumo spragas, atsirandančias dėl nesaugių dokumentų. • Tapatybės kortelių apsaugos priemonės bus suderintos su pasų apsaugos priemonėmis – abiejų rūšių kelionės dokumentuose bus įdiegtas labai saugus bekontaktis lustas su asmens tapatybės dokumento turėtojo nuotrauka ir pirštų atspaudais. Valstybės narės naujas tapatybės korteles pradės išduoti 2021 m. Visos naujos tapatybės kortelės turės atitikti naujuosius saugumo standartus.
2. 2017 m., siekdama užtikrinti, kad piliečiai galėtų veiksmingai naudotis savo teise į konsulinę apsaugą, išnagrinės, kaip būtų galima atnaujinti neatstovaujamiems ES piliečiams išduodamų laikinųjų kelionės dokumentų taisykles, įskaitant ES bendro formato apsaugos priemones.	• 2019 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva (ES) 2019/997, kuria nustatomas ES laikinasis kelionės dokumentas ir panaikinamas Sprendimas 96/409/BUSP, įsigaliojo 2019 m. liepos 10 d. Ja siekiama užtikrinti didesnę dokumentų apsaugą ir supaprastinti taikytinas procedūras. • Direktyva atnaujinamos ES laikinojo kelionės dokumento (ETD) taisyklės, formatai ir apsaugos priemonės. Ja supaprastinami neatstovaujamiems ES piliečiams ES nepriklausančiose valstybėse taikomi formalumai, kai piliečiai pametė pasą ar kelionės dokumentą arba jis buvo pavogtas ar sunaikintas, siekiant užtikrinti, kad kita valstybė narė jiems išduotų laikinąjį kelionės dokumentą ir jie galėtų

	keliauti namo. Taigi pagal direktyvą neatstovaujami ES piliečiai gali lengvai ir veiksmingiau pasinaudoti savo teise į konsulinę apsaugą. Direktyva taip pat siekiama užtikrinti konkrečių ES ETD išdavimo sąlygų ir procedūrų suderinamumą su bendrosiomis taisyklėmis dėl koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonių, kuriomis siekiama sudaryti palankesnes sąlygas teikti konsulinę apsaugą neatstovaujamiems ES piliečiams ES nepriklausančiose valstybėse.
3. 2017 m. surengs kovos su smurtu prieš moteris kampaniją, aktyviai remis Sąjungos ir valstybių narių prisijungimo prie Stambulo konvencijos procesą ir pateiks pasiūlymų, kaip būtų galima spręsti dirbančių šeimų profesinio ir asmeninio gyvenimo derinimo problemas.	• Tuometinė Komisijos narė Věra Jourová 2017 m. paskelbė Sutelktų veiksmų, kuriais siekiama kovoti su smurtu prieš moteris, metais, kad būtų didinamas informuotumas, skatinamas nacionalinis ir tarpvalstybinis bendradarbiavimas, teikiama informacija ir skleidžiamos žinios apie smurtą prieš moteris. Be kita ko, buvo skirta 15 mln. EUR 12 nacionalinių valdžios institucijų ir 32 vietos lygmens projektams, kovojantiems su smurtu prieš moteris visoje ES. Europos Komisijai vykdant komunikacijos kampaniją „Non.No.Nein.“ (saitažodis #SayNoStopVAW) buvo skatinami sutelkti veiksmai ir iki 2018 m. pabaigos buvo kuriamos naujos komunikacijos priemonės. • 2019 m. birželio 20 d. Direktyva (ES) 2019/1158 dėl tėvų ir prižiūrėtojų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2010/18/ES, įsigaliojo 2019 m. rugpjūčio 1 d. Ja siekiama didinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje ir atostogų dėl šeiminių priežasčių ir lanksčių darbo sąlygų taikymą. Pagal naująją aktą taip pat numatomos galimybės suteikti darbuotojams atostogas, skirtas šeimos nariams, kuriems reikia pagalbos, prižiūrėti. Priėmus šį teisės aktą tėvams ir prižiūrintiesiems asmenims bus lengviau derinti profesinį ir asmeninį gyvenimą, o įmonėms bus naudinga tai, kad darbuotojai bus labiau motyvuoti.
4. Imsis veiksmų, kad visuomenė visoje ES pradėtų palankiau vertinti LGBTI asmenis, t. y. įgyvendins veiksmus, kuriais siekiama didinti LGBTI asmenų lygybę, ir aktyviai remis pastangas užbaigti derybas dėl siūlomos horizontaliosios Kovos su diskriminacija direktyvos.	• Komisija padėjo visoms nuo 2008 m. Tarybai pirmininkavusioms valstybėms dirbti prie pasiūlymo dėl Vienodo požiūrio direktyvos. Vis dėlto pasiūlymas ir toliau yra įstrigęs Taryboje, kurioje dėl jo turi būti susitarta vienbalsiai. • 2018 m. birželio 22 d. Komisija priėmė Rekomendaciją dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų siekdama užtikrinti, kad nacionalinės lygybės įstaigos būtų nepriklausomos ir veiksmingos. Rekomendacijoje nustatomi minimalieji standartai dėl lygybės įstaigų įgaliojimų, nepriklausomumo, veiksmingumo, įskaitant pakankamus išteklius ir atitinkamus įgaliojimus, ir nacionalinės institucinės lygybės sistemos. • 2019 m. balandžio mėn. Komisija paskelbė komunikatą (COM(2019)186), kuriame atkreipė dėmesį į apsaugos spragas ir pasiūlė būdus supaprastinti sprendimų priėmimą nediskriminavimo srityje numatant griežtesnę balsavimo kvalifikuota balsų daugumą procedūrą ir įprastą teisėkūros procedūrą. • 2019 m. spalio mėn. Komisija paskelbė specialiąją „Eurobarometro“ Nr. 493 apklausą „Diskriminacija ES“, kurioje buvo išsamiai duomenų iš valstybių narių apie LGBTI asmenų priimtinumą visuomenei ir nuomones apie diskriminaciją dėl seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės ir lytinių požymių.

	Apskritai parama LGBTI asmenų santykiams ES padidėjo, bet įvairiose valstybėse narėse gerokai skiriasi. • Komisija taip pat skatina lygybę švietimo, kultūros, jaunimo reikalų ir sporto srityse, be kita ko, pagal 2018 m. skaitmeninių veiksmų planą, kuriame yra numatyta priemonė, skirta (12–18 metų) mergaitėms ugdyti skaitmeninius ir verslumo įgūdžius dalyvaujant specialiuose mokomuosiuose praktiniuose seminaruose bendradarbiaujant su EIT. Priemonė bus taikoma ir toliau ir išplėsta pagal naująjį veiksmų planą (2021–2027 m.). Be to, įgyvendinant Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginę programą („ET 2020“) sukurta speciali darbo grupė, skatinanti bendras vertybes ir įtraukų švietimą, kurios veikloje dalyvauja valstybių narių ekspertai, besikeičiantys geriausiu patirtimi įvairiomis temomis, įskaitant LGBTI teises, lyčių nelygybę ir migrantų bei pabėgėlių integravimą.
--	---